

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»**

Εταιρική Διακυβέρνηση και Περιβαλλοντικές Αναφορές

Διπλωματική Εργασία
η οποία υποβλήθηκε στο Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής
του Τ.Ε.Ι. Κρήτης
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική και Ελεγκτική
από την

Παρασκευή Ι. Προγουλάκη

Επιβλέπων : Τερζάκης Δημήτριος
Καθηγητής Τ.Ε.Ι Κρήτης
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Ηράκλειο, Κρήτης

Ιανουάριος 2015

T.E.I. of CRETE

SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS

Department of Accounting and Finance

**GRADUATE PROGRAMME ON
«ACCOUNTING AND AUDITING»**

Corporate Governance and Environmental Reporting

Postgraduate Research

which was submitted in the Department of Accounting and Finance of TEI of Crete
as part of requirements for the acquisition of
Postgraduate Diploma of Specialization in Accounting and Auditing
by

Paraskevi I. Progoulaki

Supervisor: Terzakis Dimitrios
Professor of T.E.I. of Crete
School of Management and Economics

Heraklion, Crete

January 2015

Δήλωση Αυθεντικότητας, ζητήματα Copyright

Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στην βάση των εξής παραγόντων : του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη-κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός και ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες, κ.λ.π.), του ποσοστού και της ιδιαίτερης σημασίας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου.

Παρασκευή Προγουλάκη

Σελίδα Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής

Η παρούσα διπλωματική εργασία με θέμα : Εταιρική Διακυβέρνηση και Περιβαλλοντικές Αναφορές, εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή, η οποία ορίστηκε από την Γ.Σ.Ε.Σ. του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης, σύμφωνα με το νόμο και τον εγκεκριμένο Οδηγό Σπουδών του ΠΜΣ «Λογιστική και Ελεγκτική». Τα μέλη της Επιτροπής ήταν :

- Επιβλέπων : κ. Τερζάκης Δημήτριος, Καθηγητής
- Μέλος: κ. Ιατράκης Γεώργιος, Καθηγητής
- Μέλος : κ. Αρβανίτης Σταύρος, Επίκουρος Καθηγητής

Εγκρίθηκε από την παραπάνω τριμελή επιτροπή την

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Λογιστικής του ΤΕΙ Κρήτης δεν δηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.

Παρασκευή Προγουλάκη

Copyright © Προγουλάκη Παρασκευή, 2015

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος, All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσης εργασίας, εξ' ολοκλήρου ή τμήματός αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον ίδιο και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης.

Πρόλογος

Απαραίτητο εφόδιο για την απονομή του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη «Λογιστική και Ελεγκτική» αποτελεί η Διπλωματική Εργασία. Αρκετά πριν τη δημοσίευση των θεμάτων των Διπλωματικών Εργασιών, σκεφτόμουν να εντυπώσω σε ένα θέμα με το οποίο δεν θα έχω ασχοληθεί στο παρελθόν και θα αποτελέσει εφόδιο για την μετέπειτα επαγγελματική μου πορεία. Το θέμα αυτό το βρήκα στον τίτλο της εργασίας «Εταιρική διακυβέρνηση και περιβαλλοντικές αναφορές» του κ. Τερζάκη.

Με την περάτωση της εργασίας αυτής θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή **κ. Τερζάκη Δημήτριο** τόσο για την ευκαιρία που μας έδωσε να ασχοληθούμε με το αντικείμενο της παρούσας εργασίας, όσο και για τις πολύτιμες συμβουλές και κατευθύνσεις που παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας. Παράλληλα, είναι αναγκαίο να εκφράσουμε ένα μεγάλο ευχαριστώ στον καθηγητή **κ. Αρβανίτη Σταύρο** για την πολύτιμη βοήθεια και αμέριμνη συμπαράσταση σε καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής, διόρθωσης και παρουσίασης της διπλωματικής εργασίας.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να ευχαριστήσουμε όλους τους εμφανείς και αφανείς **συμμετέχοντες** στην έρευνα της Διπλωματικής Εργασίας. Επίσης, οφείλουμε να εκφράσουμε τις ιδιαίτερες ευχαριστίες **στην τριμελή εξεταστική επιτροπή**, η οποία με την παρούσα εργασία, δίνει το εφελτήριο για την άσκηση του αντικειμένου που εξειδικευθήκαμε. Νιώθουμε ακόμα την ανάγκη να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας προς **την οικογένεια μας**, για την αμέριστη πνευματική, ψυχολογική, ηθική, αλλά και οικονομική συμπαράσταση και υποστήριξη την οποία μου την παρείχαν αδιακρίτως καθ' όλη την διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου.

Πίνακας περιεχομένων

ΔΗΛΩΣΗ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΖΗΤΗΜΑΤΑ COPYRIGHT	I
ΣΕΛΙΔΑ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	II
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	IV
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	V
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	VI
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	VII
ABSTRACT	VIII
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	3
1.1 Ιστορική εξέλιξη	3
1.2 Έννοια	5
1.3 Σημαντικότητα	7
1.4 Αναγκαιότητα	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	10
2.1 Έννοια - περιεχόμενο και μέσα δημοσιοποίησης	10
2.2 Λόγοι και Οφέλη	15
2.3 Εταιρική διακυβέρνηση	19
2.4 Εταιρική κοινωνική ευθύνη	21
2.5 Περιβαλλοντική απόδοση	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ- ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ	29
3.1 Μεταβλητές	29
3.2. Ανεξαρτησία του διοικητικού συμβουλίου	30
3.3 Μέγεθος του διοικητικού συμβουλίου	31
3.4 Αναλογία γυναικείων μελών στο συμβούλιο	32
3.5 Ιδιοκτησιακό καθεστώς	34
3.6 Χαρακτηριστικά εταιριών	36
3.6.1 Είδος επιχείρησης	36
3.6.2 Μέγεθος επιχείρησης	38
3.6.3 Κερδοφορία	39
3.6.4 Διάφορες ανάλογα την χώρα	40
3.7 Ανάλυση περιεχομένου (content analysis)	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο :ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	46
4.1 Συμπεράσματα	46
4.2 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	49

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1: 4 πυλώνες συγκρότησης της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης- είδη υποχρεώσεων Μοντέλο (Carroll, 1991) σελ 22

Σχήμα 2: Εταιρική κοινωνική ευθύνη- Πυλώνες ανάπτυξης (πηγή:www.edyjob.gr) σελ 26

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός - Η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των περιβαλλοντικών εκθέσεων και της εταιρικής διακυβέρνησης.

Σχεδιασμός / μεθοδολογία / προσέγγιση - Βιβλιογραφική ανασκόπηση προηγούμενων ερευνών και μελετών και η εξαγωγή αποτελεσμάτων.

Ευρήματα - Η ανάλυση έδειξε μια σημαντική συσχέτιση μεταξύ της έκτασης των Περιβαλλοντικών εκθέσεων και των μεταβλητών της Εταιρικής διακυβέρνησης.

Αυθεντικότητα / Αξία - Οι ενδιαφερόμενοι φορείς θα μπορούσαν να εξετάσουν την επέκταση των κατευθυντήριων γραμμών της εταιρικής διακυβέρνησης, ώστε να συμπεριλάβουν την εξέταση του περιβάλλοντος, η οποία όλο και περισσότερο είναι μία πτυχή της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και μια από τις αρμοδιότητες του διοικητικού συμβουλίου.

Περιορισμοί - Τα δείγματα των εταιριών που χρησιμοποιήθηκαν αφορούν πολύ μεγάλες και εισηγμένες εταιρίες. Δεν έχουν ερευνηθεί όλες οι μεταβλητές της εταιρικής διακυβέρνησης αλλά οι σημαντικότερες. Ερευνάτε η παρουσία ή η απουσία παροχής περιβαλλοντικών πληροφοριών χωρίς να αναλύεται η ποιότητα και η ποσότητα αυτών.

Λέξεις Κλειδιά - Εταιρική Διακυβέρνηση, Περιβαλλοντικές αναφορές, Εταιρική κοινωνική ευθύνη, Περιβαλλοντική απόδοση

ABSTRACT

Purpose - To investigate the relationship between environmental reporting and corporate governance

Design / methodology / approach - A review of previous research and studies, delivering results

Findings - The analysis showed a significant correlation between the extent of the environmental reporting and the variables of corporate governance.

Originality / value - The stakeholders could consider extending the guidelines of corporate governance, to include consideration of the environment, which is increasingly to be an aspect of corporate social responsibility and one of the responsibilities of the board.

Limitations - Samples of the companies used is very large or listed companies. Not all the variables of corporate governance have been investigated, but the most important. All the surveys investigate the presence or absence of environmental information without mentioning the quality and the quantity.

Keywords - Corporate Governance, Environmental reporting, Corporate Social Responsibility, Environmental performance

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τελικό προϊόν της λογιστικής διαδικασίας αποτελούν οι οικονομικές καταστάσεις. Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείτε από τις επιχειρήσεις ενσωμάτωση σε αυτές και μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών όπως οι περιβαλλοντικές πληροφορίες. Η παρουσίαση εθελοντικά ή μη περιβαλλοντικών αναφορών και εκθέσεων είναι αναπόσπαστο κομμάτι πληθώρας επιχειρήσεων καθώς έχει πλέον καθοριστικό ρόλο στην πορεία και στην μακροπρόθεσμη ανάπτυξη τους. Θέλοντας να εμβαθύνουμε σε αυτόν τον τομέα, επιλέξαμε την Διπλωματική Εργασία του κ. Τερζάκη με θέμα «Εταιρική Διακυβέρνηση και Περιβαλλοντικές αναφορές».

Οι στόχοι και η σκοπιμότητα της παρούσας εργασίας είναι να μπορέσουμε να διερευνήσουμε το κατά πόσο και σε ποιο βαθμό σχετίζεται η Εταιρική διακυβέρνηση με την γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών. Σε όλη τη διάρκεια της έρευνας αυτής, ανατρέξαμε στις μελέτες ερευνητών που έχουν διεξαχθεί στην παγκόσμια αγορά, διερευνήσαμε την σχέση μεταβλητών της εταιρικής διακυβέρνησης σε σχέση με τις περιβαλλοντικές αναφορές και εμβαθύναμε σε τρεις σημαντικούς τομείς της εταιρικής διακυβέρνησης, της εταιρική κοινωνική ευθύνη και την περιβαλλοντική απόδοση,

Για να διευκολύνουμε τους αναγνώστες της Διπλωματικής Εργασίας, αρχικά παραθέτουμε δύο κεφάλαια με ανάλυση των δύο κυρίων θεμάτων που έχει η εργασία (Εταιρική Διακυβέρνηση και Περιβαλλοντικές αναφορές). Περαιτέρω, παραθέτουμε τις μεταβλητές της εταιρικής διακυβέρνησης που επηρεάζουν τις περιβαλλοντικές αναφορές. Κινούμενοι στην παραπάνω κατεύθυνση, στο πρώτο κεφάλαιο, αναλύουμε την Εταιρική Διακυβέρνηση, την έννοια της, την σπουδαιότητα της και πόσο αναγκαία είναι για την γνωστοποίηση εταιρικών πληροφοριών στο εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, εστιάζουμε στην έννοια των Περιβαλλοντικών αναφορών, το περιεχόμενο τους. Αναλύουμε του λόγους και τα οφέλη που αποκομίζονται από τη γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών. Συνεχίζουμε αναλύοντας τη σχέση της Εταιρικής Διακυβέρνησης με τις περιβαλλοντικές αναφορές και πως συνδέονται με την εταιρική κοινωνική ευθύνη και την περιβαλλοντική απόδοση. Στο τρίτο κεφάλαιο, αναφερόμαστε στις κυριότερες μεταβλητές της Εταιρικής Διακυβέρνησης οι οποίες επηρεάζουν θετικά, αρνητικά ή καθόλου στην

γνωστοποίηση των περιβαλλοντικών πληροφοριών. Ανατρέχουμε σε προηγούμενες έρευνες και αναλύουμε τα αποτελέσματα αυτών ώστε να εξάγουμε αποτελέσματα για την συσχέτιση των δυο μεταβλητών μας.

Τέλος στο τέταρτο κεφάλαιο αναπτύσσουμε τα κυριότερα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε και κάνουμε τις προτάσεις μας για μελλοντική έρευνα.

Κεφάλαιο 1^ο : Εταιρική Διακυβέρνηση

1.1 Ιστορική εξέλιξη

Οικονομική κρίση, κυβερνητικά σκάνδαλα, η κατάρρευση μεγάλων εταιριών αποτέλεσαν το έναυσμα για την μετέπειτα εξέλιξη της εταιρικής διακυβέρνησης τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Η ανεπάρκεια αποτελεσματικής διοίκησης, οικονομικές καταστάσεις που δεν αντανakλούσαν την πραγματική θέση των εταιριών με αποτέλεσμα την έλλειψη εμπιστοσύνης των επενδυτών στις οικονομικές αγορές προκάλεσαν την έκρηξη ενδιαφέροντος για μία σωστή διοίκηση. Για την αποφυγή τέτοιων φαινομένων σε διεθνές επίπεδο, σκοπός πλέον κάθε κυβέρνησης αποτέλεσε η δημιουργία ενός κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης βάση του οποίου θα ορίζονται οι απαραίτητες προϋποθέσεις της βέλτιστης εταιρικής διακυβέρνησης. Κοινό στόχο αποτέλεσε η επιθυμία για περισσότερη διαφάνεια και υπευθυνότητα σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο.

Οι δύο πιο σημαντικοί κώδικες στην ιστορία της εταιρικής διακυβέρνησης, οι οποίοι αποτέλεσαν και τον ακρογωνιαίο λίθο για την ανάληψη ανάλογων πρωτοβουλιών παγκοσμίως, είναι ο Cadbury Report (1992) στην Αγγλία και τα πρότυπα εταιρικής διακυβέρνησης του OECD (1999- Organization for Economic co-operation and Development). Στο Ηνωμένο βασίλειο τα συνεχόμενα οικονομικά σκάνδαλα, η κατάρρευση μεγάλων εταιριών και η έλλειψη αξιόπιστων οικονομικών εκθέσεων οδήγησαν το Δεκέμβριο του 1992 στην δημιουργία του Cadbury Report. Ο Cadbury Report προτείνει έναν κώδικα βέλτιστων πρακτικών που θα πρέπει να ακολουθεί το διοικητικό συμβούλιο κάθε εισηγμένης εταιρίας. Ο OECD το 1999 κατανοώντας ότι δεν μπορούσε να δημιουργηθεί ένας κώδικας προτύπων που να “ταιριάζει σε όλους” , προχώρησε στην δημιουργία προτύπων καλής εταιρικής διακυβέρνησης τα οποία θα ήταν κοινά αποδεχτά σε πολλές χώρες.

Στην Ευρώπη με την υιοθέτηση του ευρώ τα εμπόδια μεταξύ των εγχώριων κεφαλαιαγορών μειώθηκαν. Η συνεννόηση αυτή των εγχώριων χαρτοφυλακίων υπό την επιρροή ενός κοινού νομίσματος οδήγησαν σε κάθε χώρα ξεχωριστά την δημιουργία ή την αναθεώρηση των υπαρχόντων προτύπων εταιρικής διακυβέρνησης τα οποία θα έπρεπε να τηρούν συγκεκριμένα κριτήρια. Στην Δανία το 2001, η

Επιτροπή Norby δημοσίευσε την Norby Committee's Report με τις συστάσεις καλής εταιρικής διακυβέρνησης. Σκοπός της επιτροπής ήταν να δημιουργήσει πρότυπα που θα ήταν πρακτικά και λειτουργικά για κάθε επιχείρηση. Το γερμανικό μοντέλο εταιρικής διακυβέρνησης ήταν ένα ισχυρό μοντέλο από τα πρώτα στάδια της δημιουργίας του. Η δημιουργία του δεν βασίστηκε στο τυπικό Άγγλο-Αμερικάνικο μοντέλο και αυτό αποτέλεσε τον ισχυρό πυρήνα της γερμανικής οικονομίας ειδικά μετά τον 2^ο Παγκόσμιο πόλεμο.

Η Ασιατική οικονομία, γνωστή και ως οικονομία «τίγρης», δεν γλίτωσε από την καταστροφική κατάρρευση εταιριών που έπληξε και την Ευρώπη. Στις αρχές του 1990 έσκασε η πρώτη φούσκα από την παρατεταμένη ύφεση στην Ιαπωνική αγορά, η οποία μέχρι τα τέλη της δεκαετίας εξαπλώθηκε στην Κορέα και σε πολλές ασιατικές χώρες. Το ασιατικά χρηματιστήρια θέλοντας να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών τους, εστίαστηκαν στην καλύτερη εταιρική διακυβέρνηση αυξάνοντας την διαφάνεια και την υπευθυνότητα. Πολλές χώρες αναθεώρησαν τους κώδικες εταιρικής διακυβέρνησης ενώ όσες δεν είχαν εισήγαγαν. Το 2001 η Ιαπωνία αναθεώρησε τον κώδικα της και το 2008 ο ACGA (Asian Corporate Governance Association) δημοσίευσε το “ White paper on Corporate governance in Japan ”. Το Σεπτέμβριο του 1999 το Κορεατικό συμβούλιο εξέδωσε τον κώδικα βέλτιστων πρακτικών και το Μάρτιο του 2000 δημοσιεύτηκε ο Μαλαισιανός κώδικας. Στην Κίνα το CSRC (China Securities Regulatory Commission) το 2001 εισήγαγε τον κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης για τις εισηγμένες εταιρίες.

Σκάνδαλα, όπως της Enron και της Worldcom επισκίασαν και κλόνισαν την αμερικάνικη οικονομία, η οποία δεν μπόρεσε να γλιτώσει ούτε αυτή από την παγκόσμια κρίση. Στην απόπειρα επανάκαμψης των αγορών, η προσπάθεια επικεντρώθηκε στην βάση του προβλήματος την εταιρική διακυβέρνηση. Η δημιουργία προτύπων εταιρικής διακυβέρνησης σύμφωνα με τα οποία θα λειτουργούν οι εταιρίες αποτέλεσε κυρίαρχο στόχο για την αποφυγή παρόμοιων φαινομένων. Στην Αμερική ο πρώτος κώδικας εταιρικής διακυβέρνησης δημιουργήθηκε το 1994 στον Καναδά, έπειτα ακολούθησε το 1997 στις Ηνωμένες Πολιτείες , το 2004 στην Αργεντινή. Η Αυστραλία η μόνη χώρα ίσως που δεν υπέφερε από οικονομικές κρίσεις ,στην προσπάθεια για ενδυνάμωση και θωράκιση της οικονομίας της, το 2002 καθιέρωσε το πρώτο συμβούλιο εταιρικής διακυβέρνησης. Το συμβούλιο αυτό θέλοντας να διευρύνει τις κατευθυντήριες γραμμές του το Μάρτιο του 2003 δημιούργησε τα 10 πρότυπα σωστής εταιρικής

διακυβέρνησης. Τα πρότυπα αυτά δημιουργήθηκαν με βάση το Άγγλο-Σαξονικό μοντέλο.

Στην Ελλάδα η επιτροπή κεφαλαιαγοράς το 1999 υιοθέτησε τις Αρχές καλής εταιρικής διακυβέρνησης και ο ΣΕΒ καθιέρωσε τις αρχές αυτές με το νόμο 3016/2002 και 3091/2002. Έπειτα καθιέρωσε έναν κώδικα εθελοντικής συμπεριφοράς, γνωστό και ως Γαλάζιο βιβλίο. Με το Γαλάζιο βιβλίο η Τσιπούρη και ο Ξανθάκης (2004) , ανέπτυξαν ένα σύστημα αξιολόγησης και μέτρησης της συμμόρφωσης των ελληνικών εταιρειών. Η αξιολόγηση αυτή βοήθησε τις εταιρίες στον να αυτοαξιολογήσουν τις επιδόσεις τους στην εταιρική διακυβέρνηση (Τσιπούρη - Ξανθάκης, 2004) .Ο πρώτος ελληνικός κώδικας εταιρικής διακυβέρνησης δημιουργήθηκε τον Οκτώβριο του 2013.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες η Ευρώπη , η Αμερική και η Ασία γνώρισε την εκτενή διάδοση από κώδικες και πρότυπα εταιρικής διακυβέρνησης, 50 κώδικες έχουν δημοσιευτεί σε 62 χώρες. Κοινό χαρακτηριστικό όλων αποτελεί ότι είναι οικιοθελούς χαρακτήρα και βασίζονται στο πρότυπο «Συμμόρφωση ή εξήγηση - comply or complain». Σύμφωνα με το πρότυπο αυτό οι αρχές και οι κατευθυντήριες γραμμές της εταιρικής διακυβέρνησης δεν είναι υποχρεωτικές αλλά σε κάθε περίπτωση που δεν ακολουθηθούν θα πρέπει να δίνετε εκτενής αιτιολόγηση για τους λόγους μη συμμόρφωσης. Επίσης εκτός από τα ιστορικά γεγονότα που συνέβαλλαν στην εξέλιξη της εταιρικής διακυβέρνησης, σημαντικό ρόλο διατέλεσαν και διάφορες θεωρίες. Οι κυριότερες από αυτές είναι: η θεωρία της αντιπροσώπευσης (agency theory), η θεωρία των ενδιαφερομένων μερών (stakeholder theory) ,η θεωρία της διαχείρισης (Stewardship theory), η θεωρία του ηγεμόνα (class hegemony theory).

1.2 Έννοια

Η έννοια της εταιρικής διακυβέρνησης αποτελεί μία από τις πλέον πολυσυζητημένες έννοιες της παγκόσμιας οικονομικής αγοράς, διάφοροι ορισμοί έχουν διατυπωθεί στην διεθνή βιβλιογραφία ανάλογα την χώρα το νομικό σύστημα της και τις πολιτιστικές και θρησκευτικές παραδόσεις της. Ο αγγλικός όρος governance προερχόμενος από την λατινική λέξη gubernare , δηλαδή να καθοδηγώ, υποδηλώνει την κύρια έννοια της εταιρικής διακυβέρνησης να καθοδηγεί παρά να ελέγχει την επιχείρηση. Η εταιρική διακυβέρνηση έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης πολλών κλάδων όπως η ελεγκτική, η λογιστική, το δίκαιο και άλλοι.

Μία προσέγγιση της έννοιας της εταιρικής διακυβέρνησης υιοθετεί μια στενή άποψη, όπου η εταιρική διακυβέρνηση περιορίζεται στη σχέση μεταξύ της εταιρείας και των μετόχων- ιδιοκτητών της. Αυτό είναι και το χαρακτηριστικό παράδειγμα που δίνεται από την θεωρία της Αντιπροσώπευσης (agency theory) και συνοψίζεται στο ορισμός της επιτροπής Cadbury, όπου εταιρική διακυβέρνηση ορίζεται το σύστημα σύμφωνα με το οποίο διευθύνονται και ελέγχονται οι επιχειρήσεις (Cadbury report, 1992). Μια άλλη προσέγγιση, θεωρεί την εταιρική διακυβέρνηση ως ένα ευρύτερο δίκτυο σχέσεων, όχι μόνο μεταξύ της εταιρείας και των ιδιοκτητών της, αλλά και μεταξύ ενός ευρύτερου φάσματος αυτό των ενδιαφερομένων μερών και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Αυτή η άποψη τείνει να εκφράζεται και από την θεωρία της αντιπροσώπευσης (stakeholder theory).

Όλοι οι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί τείνουν να προσεγγίζουν μια από τις δύο παραπάνω θεωρίες. Ο OECD (1999) περιγράφει την εταιρική διακυβέρνηση ως ένα σύνολο σχέσεων μεταξύ του διοικητικού συμβουλίου μιας εταιρείας, των μετόχων και άλλων ενδιαφερομένων μερών. Επίσης θεωρεί ότι παρέχει τη δομή μέσω της οποίας καθορίζονται οι στόχοι της εταιρείας και τα μέσα για την επίτευξη αυτών των στόχων, καθώς και η παρακολούθηση της απόδοσης της. Παρόμοια ερμηνεία δίνει και ο Sir Andrian (1999) ο οποίος θεωρεί ότι στόχος της εταιρικής διακυβέρνησης είναι να διασφαλίζει την ισορροπία μεταξύ οικονομικών και κοινωνικών στόχων και μεταξύ των ατομικών και δημόσιων στόχων. Στόχος αποτελεί να ευθυγραμμιστούν όσο το δυνατόν περισσότερο τα συμφέροντα των ιδιωτών, των επιχειρήσεων και της κοινωνίας.

Σύμφωνα με τα πρότυπα της Αυστραλίας, εταιρική διακυβέρνηση είναι το σύστημα με το οποίο διοικούνται και διευθύνονται οι επιχειρήσεις (ASX, 2003:3) ενώ σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης , η εταιρική διακυβέρνηση αρθρώνεται ως ένα σύστημα σχέσεων ανάμεσα στη διοίκηση της εταιρείας, το διοικητικό συμβούλιο , τους μετόχους της και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Συνιστά τη δομή μέσω της οποίας προσεγγίζονται και τίθενται οι στόχοι της εταιρείας, εντοπίζονται οι βασικοί κίνδυνοι που αυτή αντιμετωπίζει κατά τη λειτουργία της, προσδιορίζονται τα μέσα επίτευξης των εταιρικών στόχων, οργανώνεται το σύστημα διαχείρισης κινδύνων και καθίσταται δυνατή η παρακολούθηση της απόδοσης της διοίκησης κατά τη διαδικασία εφαρμογής των παραπάνω (κώδικας εταιρικής διακυβέρνησης ΣΕΒ για τις εισηγμένες εταιρείες, Μάρτιος 2011, σελ 7)

Στην διεθνή βιβλιογραφία έχουν διατυπωθεί πληθώρα ορισμών που διαφέρουν μεταξύ τους χωρίς ο ένας να ακυρώνει τον άλλον. Αντίθετα ο ένας αλληλοσυμπληρώνει τον άλλον, οι διαφορές εντοπίζονται ανάλογα την χώρα και τη χρονική περίοδο που έχει τυπωθεί κάθε ορισμός. Σε κάθε περίπτωση όμως καθρεπτίζουν την βασική έννοια της εταιρικής διακυβέρνησης και επιδιώκουν την επίτευξη του κοινού στόχου δηλαδή περισσότερη διαφάνεια και υπευθυνότητα στην παγκόσμια οικονομία .

1.3 Σημαντικότητα

Υπάρχει μια αυξανόμενη τάση παγκοσμίως οι εταιρίες να βρίσκονται κάτω από δημόσιο έλεγχο όσο ποτέ. Άμεσο αποτέλεσμα αυτού αποτελεί η πίεση για την αποκάλυψη πληροφοριών τόσο για το εγχώριο όσο και για το εξωτερικό περιβάλλον τους. Από πολλούς ερευνητές έχει διαπιστωθεί ότι οι μηχανισμοί της εταιρικής διακυβέρνησης αποτελούν λύση σε έκτακτα προβλήματα (Eng and Mak, 2003; Shan, 2009) και πολλές φορές χρησιμοποιούνται ως μέσο μετριασμού της έλλειψης δέσμευσης της διοίκησης που ανακύπτει από έκτακτα προβλήματα (Belgolf and Rajuste, 2005). Σκοπός της εταιρικής διακυβέρνησης αποτελεί η ανάπτυξη των απαραίτητων προϋποθέσεων για την ανάπτυξη και διεύρυνση της επιχείρησης. Η αύξηση της εταιρικής απόδοσης και ευθύνης, της αειφόρας και της ανταγωνιστικότητας συνιστούν κυρίαρχοι στόχοι της. Ευθύνη της εταιρικής διακυβέρνησης είναι να δρα προς το έννομο συμφέρον των μετόχων, των ενδιαφερομένων μερών αλλά και την ευρύτερης κοινότητας (Baker, 2009).

Ένας τρόπος για να δείξει καλή εταιρική διακυβέρνησης είναι η χρήση της ετήσιας έκθεσης για την γνωστοποίηση και αποκάλυψη πληροφοριών σε όλους τους νομίμους μετόχους και τα ενδιαφερόμενα μέρη (Gibson- O'Donovan, 2007). Εταιρίες με αποτελεσματικές δομές διοίκησης προσφέρουν περισσότερα τεκμήρια στην αγορά (Beekes at al, 2008). Η σωστή πληροφόρηση μέσω της ετήσιας έκθεσης εμπνέει την εμπιστοσύνη των επενδυτών προσελκύοντας νέα κεφάλαια. Ειδικά σε ανεπτυγμένες χώρες στόχος αποτελεί η προσέλκυση ξένων κεφαλαίων. Αναποτελεσματικοί κυβερνητικοί μηχανισμοί και η απουσία υποχρεωτικών απαιτήσεων έχουν σαν αποτέλεσμα την παράληψη ουσιωδών πληροφοριών σχετικά με τους μετόχους (Unerman et al.; 2007, cited Mathews, 2008).

Η εταιρική διακυβέρνηση ενθαρρύνει την εταιρία να προωθήσει τις ηθικές αρχές, τη δικαιοσύνη, τη διαφάνεια, την υπευθυνότητα σε όλες τις συναλλαγές της (Jamali et al., 2008) και ενισχύει ένα περιβάλλον όπου οι μάνατζερ υποχρεούνται να δρουν προς το συμφέρον τόσο των μετόχων όσο και των ενδιαφερομένων μερών (Hamilton, 2004). Βελτιώνοντας την εταιρική διακυβέρνηση είναι ένα από τα μέσα για την επίτευξη του στόχου (Τσιπούρη - Ξανθάκης, 2004; Μερτζάνης, 2001). Επόμενος η ύπαρξη ενός αποτελεσματικού μοντέλου εταιρικής διακυβέρνησης θα έχει θετικά αποτελέσματα στην συνολική απόδοση και εικόνα της επιχείρησης σε όλους τους τομείς, χρηματοοικονομικούς και μη. Κύρια πρόθεση των προτύπων, συστάσεων και κατευθυντηρίων γραμμών ενός κώδικα αποτελεί η αύξηση της εταιρικής απόδοσης και υπευθυνότητας προς το κοινό συμφέρον και των δύο μερών, μετόχων και ευρύτερης κοινότητας (ASX, 2003).

Μελέτες έχουν δείξει ότι οι ισχυροί μηχανισμοί εταιρικής διακυβέρνησης έχουν αυξάνουν το επίπεδο της εταιρικής γνωστοποίησης πληροφοριών γενικά (Lakhal, 2005). Η αποκάλυψη πληροφοριών για την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντολογική επίδοση της εταιρίας αποτελούν μονόδρομος για την επίτευξη μακροχρόνιας ανάπτυξης. Η σωστή και αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση είναι αναγκαία για διάφορους λόγους όπως: 1) εξασφαλίζει ότι η εταιρία λειτουργεί κάτω από ένα επαρκές και κατάλληλο σύστημα διαχείρισης, 2) διασφαλίζει την ομαλή σχέση μεταξύ της διαχείρισης της εταιρείας, του διοικητικό συμβούλιο και των μετόχων 3) αποτρέπει κάθε μεμονωμένη κίνηση που ασκεί επιρροή εναντίον στο σύνολο, 4) ενθαρρύνει την διαφάνεια σε κάθε βήμα της εταιρίας, 5) προωθεί την έγκυρη και έγκαιρη δημοσιοποίηση πληροφοριών.

Σε μακροπρόθεσμη βάση, ο ανταγωνισμός στην αγορά των προϊόντων θα αναγκάσει τις επιχειρήσεις να ελαχιστοποιηθεί το κόστος, και ως μέρος αυτής της ελαχιστοποίησης του κόστους θα αποτελέσει η θέσπιση κανόνων, συμπεριλαμβανομένων των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης, ώστε να τους επιτρέψει να αυξήσουν τα εξωτερικά κεφάλαια με το χαμηλότερο κόστος (Shielfer and Vishny,1997, σελ 738). Πολλοί ερευνητές έχουν επισημάνει πόσο σημαντικό είναι για τις επιχειρήσεις να λαμβάνουν υπόψη τα αποτελέσματα των πράξεων τους για το φυσικό τους περιβάλλον και ακόμα πιο σημαντικό να τα γνωστοποιούν σε μία ευρύτερη ομάδα που επηρεάζεται όπως οι μέτοχοι (Deegan , 1994), συμπεριλαμβανομένων και των ενδιαφερομένων μερών όπως οι υπάλληλοι, οι καταναλωτές, η κοινωνία, τα media (Adams and Zutshi, 2004)

1.4 Αναγκαιότητα

Η αναγκαιότητα της θέσπισης αποτελεσματικών συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης πηγάζει και από το πρόβλημα της θεωρίας της αντιπροσώπευσης δηλαδή τη σύγκρουσης συμφερόντων εντολέα–εντολοδόχου ή μετόχων–διευθυντικών στελεχών. Ο εντολοδόχος (διευθυντικό στέλεχος) καλείτε καθημερινά να πάρει αποφάσεις για λογαριασμό του εντολέα (μέτοχοι). Το πρόβλημα δημιουργείται επειδή ο εντολοδόχος δεν πράττει, κατά κύριο λόγο, με τρόπο που να εξυπηρετεί τα συμφέροντα του εντολέα του. Βασικός λόγος ύπαρξης του προβλήματος είναι η ασυμμετρία πληροφόρησης, η οποία εντοπίζεται είτε σαν πρόβλημα ηθικής ζημίας (moral hazard) είτε σαν πρόβλημα δυσμενούς επιλογής (adverse selection) . Αυτή η ασυμμετρία της πληροφόρησης μπορεί να λυθεί με την ισχυρή εταιρική διακυβέρνηση, ειδικότερα με ένα καλό διοικητικό συμβούλιο (Donnelly and Maulcahy, 2008).

Το διοικητικό συμβούλιο και οι μέτοχοι έχουν πολλές φορές διαφορετικά και αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα. Η εταιρική διακυβέρνηση μέσω των μηχανισμών της οφείλει να διασφαλίσει ότι τα συμφέροντα αυτά εναρμονίζονται, κατά το δυνατόν, ώστε να επιτυγχάνεται το άριστο επίπεδο αποτελεσματικότητας και κερδοφορίας (Berle and Means, 1932; Shleifer and Vishny, 1997; Tirole, 1999). Η ανάπτυξη και η ευημερία της επιχείρησης βασίζεται στην ευθύνη που δείχνει το διοικητικό συμβούλιο απέναντι στην κοινωνία, τους μετόχους και τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη για την προάσπιση του γενικού εταιρικού συμφέροντος. Ένα αξιόπιστο διοικητικό συμβούλιο που θα λογοδοτεί με ορθό τρόπο στους μετόχους συνιστά αναπόσπαστο μέρος της εταιρικής διακυβέρνησης.

Κεφάλαιο 2 : Περιβαλλοντικές αναφορές

2.1 Έννοια - περιεχόμενο και μέσα δημοσιοποίησης

Η περιβαλλοντική έκθεση αποτελεί ένα εργαλείο για την παροχή πληροφοριών σε σχέση με το περιβάλλον στους μετόχους και ένα μέσο έκφρασης της περιβαλλοντολογικής επίδοσης και των ενδιαφερόντων της εταιρίας σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον (Shearer, 2002). Ενώ σύμφωνα με το ινστιτούτο Roberts Environmental Center (2010) η περιβαλλοντολογική έκθεση αντιπροσωπεύει το βαθμό στον οποίο η επιχείρηση συζητά τις αποστολές της, της πηγές ενέργειας και κατανάλωσης της, τα περιβαλλοντικά συμβάντα και τις παραβάσεις, όπως η χρήση πρώτων υλών, οι μετριασμοί και η αποκατάσταση, τα παραγόμενα απόβλητα και το νερό που χρησιμοποιεί. Μία απλή και σαφή έννοια της δίνεται από τον Deegan (2006) ο οποίος προσδιορίζει την περιβαλλοντολογική αναφορά ως την παροχή πληροφοριών σε σχέση με τις περιβαλλοντικές συνέπειες των διαδικασιών λειτουργίας της εταιρίας.

Σύμφωνα με τους Adams και Zutshi (2004) μία σωστή περιβαλλοντολογική αναφορά θα πρέπει να

- είναι διαφανής
- παρέχει την απαραίτητη πληροφόρηση σε όλους τους μετόχους και τα ενδιαφερόμενα μέρη
- επιδεικνύει εταιρική υπευθυνότητα αποδέχονταν όλες τις κοινωνικές, ηθικές και περιβαλλοντικές ευθύνες
- περιλαμβάνει τόσο τις θετικές όσο και τις αρνητικές επιπτώσεις προς το περιβάλλον
- είναι πλήρης

Οι περιβαλλοντικές πληροφορίες θα μπορούσαν να χωριστούν σε τρεις υποκατηγορίες (Gibson and O'Donovan,2007)

- Χρηματοοικονομικές (συμπεριλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις της εταιρίας)
- Μετρήσιμες μη χρηματοοικονομικές (συμπεριλαμβάνονται στην ετήσια αναφορά αλλά όχι σαν μέρος των οικονομικών καταστάσεων)

- Περιγραφικές (αναλυτικές αναφορές κειμένων που συμπεριλαμβάνονται στις διευθυντικές αναφορές ή ως μέρος αυτόνομων περιβαλλοντολογικών αναφορών)

Οι περιβαλλοντικές αναφορές θα πρέπει να περιλαμβάνουν βασικά περιβαλλοντικά θέματα και τις επιπτώσεις τους για τις μελλοντικές επιδόσεις και τη θέση, τους κινδύνους και τις αβεβαιότητες των εταιρειών, σημαντικά στοιχεία των εσόδων ή εξόδων, των πολιτικών για συγκεκριμένα περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως η εμπορία εκπομπών (Iatridis, 2012). Επίσης θα πρέπει να περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με το περιβαλλοντικό σχέδιο δράσης τους και τη στρατηγική που οδηγεί σε φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα. Οι παρεχόμενες πληροφορίες θα πρέπει να είναι σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές και την νομοθεσία κάθε χώρας, θα πρέπει να είναι κατανοητές και προσιτές στους ενδιαφερόμενους. Το τρέχον οικονομικό περιβάλλον θα καθορίσει τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες να γνωστοποιηθούν.

Ξεκινώντας από την θεωρία την αντιπροσώπευσης (agency theory) , η εταιρία είναι υπεύθυνη για την απόφαση δημοσιοποίηση πληροφοριών σε σχέση με το περιβάλλον. Μία απόφαση που λαμβάνεται από τους μάνατζερ με σκοπό το συμφέρον των μετόχων (Buniamin et al., 2011). Οι μάνατζερς, οδηγούμενοι από προσωπικό συμφέρον, μπορεί να είναι πιο πρόθυμοι από τους μετόχους να δαπανήσουν περισσότερα σχετικά με τις πολιτικές προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς είναι τα χρήματα των μετόχων και όχι δικά τους (Graves and Waddock, 1994). Η απόφασή αυτή θα πρέπει να λαμβάνεται ως ένα μέρος των συνολικών στόχων της εταιρίας και όχι μεμονωμένα. Το επίπεδο της περιβαλλοντολογικής αναφοράς που θα αναλάβει κάθε επιχείρηση θα πρέπει να είναι εντός του πλαισίου βάση του οποίου διοικείτε (Kathy Rao et al, 2012).

Η θεωρία της νομιμότητας (legitimacy theory) είναι ίσως αυτή που εξηγήσει καλύτερα την έννοια της περιβαλλοντικής αναφοράς. Σύμφωνα με τον Cho και Patten (2007), η θεωρία της νομιμότητας συνεπάγεται ότι η γνωστοποίηση των περιβαλλοντικών πληροφοριών αποτελεί συνάρτηση της έντασης των κοινωνικών και πολιτικών πιέσεων που δέχεται η κάθε επιχείρηση όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιδόσεις. Ως αντίδραση σε αυτή την πίεση, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να παρέχουν περισσότερες περιβαλλοντικές πληροφορίες ώστε να πετύχουν μια ισορροπία μεταξύ των οργανωτικών αξιών και των κοινωνικών αξιών. Η επίτευξη αυτής της ισορροπίας

επισφραγίζει την ικανοποίηση του λεγόμενου κοινωνικού συμβολαίου μεταξύ της επιχείρησης και της κοινωνίας.

Αν η κοινωνία παρατηρεί ότι η επιχείρηση αδυνατεί να λειτουργήσει ως προς το κοινωνικό συμβόλαιο, οι οργανωτικές αξίες δεν είναι σύμφωνα με τις κοινωνικές αξίες, θα υπάρξει μια αρνητική γνώμη της κοινωνίας για την επιχείρηση αυτή (Milne & Patten, 2002). Μια τέτοια αρνητική γνώμη θα μπορούσε να αποτελέσει απειλή για την οικονομική μονάδα. Ένα σπασμένο κοινωνικό συμβόλαιο αναφέρεται ως ένα κενό νομιμότητας και εκφράζεται με μειωμένη καταναλωτική ζήτηση ακόμα και με σαμποτάζ. Οι εταιρείες προσπαθούν να επισκευάσει τα σπασμένα κοινωνικά συμβόλαια με την παροχή θετικών περιβαλλοντικών αναφορών (Milne & Patten, 2002; Patten, 1992).

Μία άλλη θεωρία που εξηγεί την περιβαλλοντολογική γνωστοποίηση είναι η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholder theory). Η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών επικεντρώνεται στην επικοινωνία με διάφορες ομάδες ενδιαφερομένων. Οι ομάδες αυτές έχουν άριστη δύναμη να επηρεάσουν τις δραστηριότητες μίας επιχείρησης, αλλά όλες οι ομάδες ασχολούνται με τις περιβαλλοντικές επιδόσεις της επιχείρησης (Roberts, 1992). Η επιχείρηση θα πρέπει να προσαρμόσει τις δραστηριότητές της στα αιτήματα των ενδιαφερομένων (Gray et al., 1995), καθώς οι ενδιαφερόμενοι θα έχουν τη δυνατότητα να ελέγχουν τους πόρους που είναι ζωτικής σημασίας για τις δραστηριότητες μια επιχείρησης (Ullmann, 1985; Roberts, 1992). Η αποκάλυψη περιβαλλοντικών πληροφοριών αποτελεί μέρος του διαλόγου μεταξύ της εταιρείας και των ενδιαφερομένων μερών της για τη διαπραγμάτευση των κοινωνικών συμβολαίων.

Η θεωρία της νομιμότητας και η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών μπορεί να εξηγήσει «τι» αποκαλύπτει μια επιχείρηση, αλλά δεν μπορεί να εξηγήσει «πόσο» αποκαλύπτεται (Clarkson et al., 2008). Την εξήγηση αυτή δίνει η θεωρία της εθελοντικής γνωστοποίησης (voluntary disclosure theory) η οποία μπορεί να εξηγήσει το επίπεδο των πρακτικών αποκάλυψης. Η θεωρία της εθελοντικής γνωστοποίησης προβλέπει ότι οι επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν καλές περιβαλλοντικές επιδόσεις, δεν κρύβουν τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο των δραστηριοτήτων τους και είναι πρόθυμες να ενημερώσουν τους ενδιαφερόμενους σχετικά με τις περιβαλλοντικές τους δραστηριότητες. Η εκούσια γνωστοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, διότι αναδεικνύει τα περιβαλλοντικά προγράμματα και τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων στο φυσικό περιβάλλον.

Μια πρωταρχική πηγή αποκάλυψη τέτοιων πληροφοριών είναι οι ετήσιες αναφορές (Adams and Zutshi, 2004; Brown and Deegan, 1998). Οι ετήσιες αναφορές αποτελούν τον πλέον άμεσο και υπεύθυνο μέσο για την ενημέρωση των μετόχων, των ενδιαφερομένων μερών και της ευρύτερης κοινωνίας. Η αναφορά σε περιβαλλοντικά ζητήματα μέσω της ετήσια έκθεση βελτιώνει την «ορατότητα» της εταιρίας και πιθανώς αυξάνει την ευρύτερη γνωστοποίηση στο κοινό των εσωτερικών (εργαζόμενοι) και εξωτερικών (χρηματοοικονομικοί σύμβουλοι) αναγνωστών σχετικά με αυτό το θέμα (Halme and Huse, 1995). Μια εξέταση των ετησίων αναφορών παρέχει μια επιπλέον πληροφόρηση για περιβαλλοντικά θέματα. Η χρήση των ετησίων αναφορών αποδεικνύει ότι οι εταιρίες αντιλαμβάνονται την σημασία παροχής τέτοιων πληροφοριών (Kathy Roa et al, 2012).

Ένα άλλο μέσο δημοσιοποίησης είναι είτε οι αυτόνομες αναφορές είτε οι Triple Bottom Line (TBL) αναφορές. Η TBL είναι μια αναφορά με την οποία οι επιχειρήσεις επιτυγχάνουν να αναγνωρίζουν-νομιμοποιήσουν τις λειτουργίες τους στο πλαίσιο επίτευξης της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας τους (CPA, 2002). Αναλυτικότερα η TBL αναφορά είναι ένα λογιστικό πλαίσιο με τρεις διαστάσεις: την κοινωνική, την περιβαλλοντική και την χρηματοοικονομική. Οι προκλήσεις της TBL αναφοράς αφορούν τη μέτρηση των κοινωνικών και οικολογικών κατηγοριών, εστιάζει στην εύρεση δεδομένων που μπορούν να εφαρμοστούν και καθορίζει πώς ένα έργο ή μία στρατηγική συμβάλλει στην αειφόρια (Slaper and Hall 2011).

Σύμφωνα τους Kent and Monem (2008) οι εταιρείες στην Αυστραλία χρησιμοποιούν την TBL αναφορά για δύο λόγους. Πρώτον για να νομιμοποιήσουν τη σχέση τους με την κοινωνία λόγω της δυσμενής δημοσιότητα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και δεύτερον γιατί αποτελεί στόχος της επιχείρησης η επίτευξη εκθέσεων υψηλής ποιότητας και διαφάνειας μέσω της ισχυρής εταιρική διακυβέρνηση και η ύπαρξη μιας επιτροπής περιβάλλοντος ή αειφόρου ανάπτυξης. Όλο και περισσότερες επιχειρήσεις έχουν υιοθετήσει την συγκεκριμένη αναφορά στο πλαίσιο της καλύτερης αξιολόγησης των επιδόσεων τους με απώτερο στόχο την ανάδειξη μιας κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς. Δημιουργούν αυτόνομες TBL αναφορές και αναφορές βιωσιμότητας στα πλαίσια ολοκλήρωσης των παρεχόμενων περιβαλλοντικών και κοινωνικών πληροφοριών που συμπεριλαμβάνονται ήδη στην ετήσια έκθεση (Gibson and O'Donovan, 2007).

Επιπλέον εκτός της TBL αναφοράς μια νέα μέθοδος αποτελεί ο απολογισμός βιωσιμότητας της GRI (Global Reporting Initiative, Διεθνής Πρωτοβουλία για την

Έκδοση Απολογισμών Βιωσιμότητας). Ο οργανισμός GRI παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για την μέτρηση και έκδοση οικονομικών, περιβαλλοντολογικών και κοινωνικών απολογισμών και επιδόσεων. Επιδίωξη του αποτελεί μία βιώσιμη παγκόσμια οικονομία όπου οι οργανισμοί διαχειρίζονται με κοινωνική και περιβαλλοντική συνείδηση της επιδόσεις και τις επιπτώσεις τους, και εκδίδουν διαφανή απολογισμό αυτών. Επίσης επιπλέον στόχος του οργανισμού συναποτελεί ο απολογισμός βιωσιμότητας να γίνει μακροπρόθεσμα αναγκαστικού χαρακτήρα για κάθε επιχείρηση ανεξαρτήτως μεγέθους σε παγκόσμιο επίπεδο. Η εφαρμογή των ανωτέρων μεθόδων επιβεβαιώνει και μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων.

Σήμερα υπάρχουν πάνω από 30 είδη μη χρηματοοικονομικών αναφορών αναγνωρισμένα σε παγκόσμιο επίπεδο όπως η Triple Bottom Line αναφορά (TBL), η Global Reporting Initiative αναφορά (GRI), το πρόγραμμα United Nation Environmental Programme (UNEP), η Public Environmental Reporting Initiative αναφορά (PERI), η αναφορά του οργανισμού Federation des Experts Comptables Europeens (FEE). Ο μεγάλος αριθμός των μη χρηματοοικονομικών αναφορών δείχνουν την υπευθυνότητα και σοβαρότητα που υποδεικνύουν πλέον οι εταιρίες αλλά ταυτόχρονα και την υποτακτικότητα παροχής τέτοιων πληροφοριών για την μελλοντική επιβίωση τους. Πάνω από το 40% όλων των αναφορών που δημοσιευτήκαν το 2003 είναι αυτόνομες περιβαλλοντικές αναφορές (ACCA, 2004)

Έχει καταστεί πλέον προφανές ότι τις τελευταίες δεκαετίες οι περιβαλλοντικές πολιτικές, οι διαδικασίες, τα συστήματα διαχείρισης και οι στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις δεν είναι αρκετά. Οι μέτοχοι και τα ενδιαφερόμενα μέρη ασχολούνται περισσότερο με τον τρόπο με τον οποίο οι εταιρικές οντότητες αντιμετωπίζουν τα περιβαλλοντικά θέματα και εστιάζονται στον έλεγχο των περιβαλλοντικών επιδόσεων (Bullough and Johnson, 1995; Gamble et al., 1995; Meek et al., 1995). Η σημαντικότητα του επιπέδου των περιβαλλοντικών επιδόσεων και η βαρύτητα της γνωστοποίησης περιβαλλοντικών εκθέσεων διαφαίνεται από την αυξανόμενη παραγωγή TBL και GRI αναφορών καθώς και την αυξανόμενη σημαντικότητα που δίνεται σε περιβαλλοντικά ζητήματα και την δημοσιοποίηση αυτών.

2.2 Λόγοι και Οφέλη

Οι εταιρίες που εθελοντικά αποκαλύπτουν πληροφορίες σε σχέση με την κοινωνική και περιβαλλοντική τους επίδοση αναφέρουν μια σειρά από λόγους. Σύμφωνα με τον Deegan (2002) η επιθυμία για συμμόρφωση με το νομικό καθεστώς, η συμφωνία με τις εκάστοτε δανειακές απαιτήσεις, η έλξη επενδυτικών κεφαλαίων, η ευκαιρία να κερδίσουν βραβεία σε εκθέσεις, οι προσδοκίες της κοινωνίας είναι κάποιοι από τους λόγους. Η Lungu et al (2009) θεωρεί ότι τα κίνητρα για την παραγωγή μη οικονομικών εκθέσεων όπως οι περιβαλλοντικές εκθέσεις ποικίλλουν, τα κυριότερα από αυτά είναι: η επικοινωνία με τους υπαλλήλους, η οικοδόμηση καλής φήμης και πελατείας, η επικοινωνία με κρίσιμα μηνύματα με το βασικό κοινό, η αποφυγή από το παρελθόν αρνητικής δημοσιότητας, η διατήρηση των τυπικών ή αποδεκτών πρακτικών.

Κατά την διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών το μέγεθος και οι λειτουργίες των επιχειρήσεων έχουν διευρυνθεί αρκετά σαν άμεσο αποτέλεσμα την παγκοσμιοποίησης. Η διεύρυνση αυτή έχει αυξήσει την δύναμη τους και τις επιπτώσεις στο κοινωνικό, πολιτικό και οικολογικό περιβάλλον των κρατών. Η πίεση που ασκείται από το κοινωνικό σύνολο δημιουργεί αυξημένες απαιτήσεις σε σχέση με την κοινωνική και περιβαλλοντική τους επίδοση. Μέσα από την θεωρία της νομιμότητας αντανακλάται η έννοια του κοινωνικού συμβολαίου και υπό από αυτή την προοπτική η παροχή πληροφοριών είναι μία προσπάθεια για να νομιμοποιήσουν τις δραστηριότητες της εταιρείας με την ευθυγράμμιση των εταιρικών στόχων με εκείνους της κοινωνίας (Gibson- O'Donovan, 2007). Η επιθυμία των επιχειρήσεων να νομιμοποιήσουν τις δραστηριότητες τους θεωρείται ένα από τα κύρια κίνητρα, άποψη την οποία ενστερνίζονται πολλοί ερευνητές (Cho and Patten, 2007; Deegan 2002; de Villiers and van Standen, 2009; O'Donovan, 2002; Van Staden and Hooks, 2007).

Σύμφωνα με τον Adams (2002, σελ 234) *«ο λόγος για την αύξηση του αριθμού των εταιρειών που παράγουν περιβαλλοντική έκθεση από τις αρχές του 1990, δεν είναι ένας κανονισμός ή η πίεση της κοινής γνώμης. Ο κύριος στόχος είναι να βελτιώσουν την εταιρική εικόνα με τους πελάτες, τις κρατικές αρχές, τους δημοσιογράφους και τον τύπο»*.¹ Παρόμοια άποψη με τον Adams (2002) διατυπώνει και ο Hodgkinson (1993). Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε σε Ευρώπη, Νότιο Αμερική και Ιαπωνία θεωρεί

¹ Σύμφωνα με συνέντευξη που έγινε σε ανώτερα διοικητικά στελέχη στον τομέα της ασφάλειας και του περιβάλλοντος σε γερμανική εταιρεία ,(Adams 2002, σελ234)

ότι οι κυριότεροι λόγοι για τη δημοσιοποίηση περιβαλλοντικών αναφορών είναι η αίσθηση του καθήκοντος προς το περιβάλλον, τις δημόσιες σχέσεις, τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και τις μελλοντικές νομικές απαιτήσεις που δημιουργούνται.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στο Ηνωμένο Βασίλειο από τον Masteller (2000) το 89% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η εικόνα της εταιρική κοινωνικής ευθύνης που παρουσιάζει κάθε εταιρία θα επηρεάσει τις αγοραστικές τους συνήθειες. Ενώ σύμφωνα με έρευνα της Environics (2000) το 42% των Βορειοαμερικανικών, το 25% των Ευρωπαίων, το 18% των Αφρικανών και το 8% των Ασιατών καταναλωτών θα τιμωρούσαν τις κοινωνικά και περιβαλλοντικά ανεύθυνες επιχειρήσεις είτε μιλώντας επικριτικά για αυτές είτε μποϊκοτάροντας τα προϊόντα τους². Για την αποφυγή τέτοιων αρνητικών φαινομένων, η περιβαλλοντολογική αναφορά αποτελεί ένα σημαντικός τρόπος για την διασφάλιση την γνωστοποίησης της διαφάνειας και της υπευθυνότητας των επιχειρήσεων (Kathy Roa et al., 2012).

Σε παγκόσμιο επίπεδο δεν υπάρχουν αναγκαστικές προϋποθέσεις για την αποκάλυψη πληροφοριών σε σχέση με την περιβαλλοντολογική επίδοση. Ωστόσο σύμφωνα με έρευνα των Ernst & Young (2002), όπου ερωτήθηκαν 147 ανώτατα στελέχη από τις 100 καλύτερες εταιρίες σε διεθνές επίπεδο. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η υποβολή εκθέσεων κοινωνικής εταιρικής ευθύνης, της οποίας κομμάτι αποτελεί η περιβαλλοντολογική αναφορά (Clarke and Gibdon, 1999; Deegan and Gordon, 1996; Hamilton, 2004), μπορεί να έχει πραγματικά οφέλη (O'Donovan, 2002). Τα κίνητρα για την γνωστοποίηση τέτοιων πληροφοριών είναι πιθανότατα λιγότερο η έλλειψη υπάρχουσας νομοθεσίας και από την άλλη πλευρά τα ποσοτικά οφέλη που αποκομίζουν.

Γεγονότα όπως η πυρηνική καταστροφή στην Πενσυλβάνια το 1979 (κόστος \$975 εκατ.), η πετρελαιοκηλίδα του Exxon Valdez στην Αλάσκα το 1989 (κόστος \$3 δισεκατ.), η διαρροή πετρελαίου στο διυλιστήριο της BP στο Τέξας το 2005 (κόστος μεγαλύτερο από \$1,6 δισεκατ.) αποδεικνύουν ότι οι εταιρίες μπορεί να δαπανήσουν εκατομμύρια σε δαπάνες καθαρισμού και πρόστιμα. Επιπρόσθετος της οικονομικής απώλειας, είναι πιο πιθανό οι εταιρίες να χάσουν την εμπιστοσύνη του κοινού, παράγοντας που μπορεί να αποτελέσει απειλή για την επιβίωση τους (Kathy Roa et

² Και οι δύο έρευνες αυτές έρευνες έχουν δημοσιευτεί από τον Ogrizek, M., 2002, The effect of Corporate Social Responsibility on the Branding of Financial Services, Journal of Financial Services Marketing 6, 3: 215-228

al., 2012),. Περιβαλλοντολογικά ευαίσθητες εταιρίες (πετρελαϊκές, εταιρίες φυσικού αερίου, ηλεκτρικής ενέργειας, δασοκομίας) όπου οι λειτουργίες τους έχουν άμεση σχέση με το φυσικό περιβάλλον συνηθίζουν να γνωστοποιούν περισσότερες περιβαλλοντικές πληροφορίες (Cho and Patten ,2007; Deegan and Gordon, 1996; Halme and Huse, 1997).

Το μέγεθος των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μια επιχείρησης σχετίζεται θετικά με την γνωστοποίηση περιβαλλοντικών αναφορών (Halme and Huse, 1995). Η ευθύνη προς το περιβάλλον αποτελεί τμήμα της αειφόρου ανάπτυξης της και η βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων παρέχει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα όπως η μείωση των λειτουργικών δαπανών και η αξιοποίηση μελλοντικών επιχειρηματικών ευκαιριών. Σύμφωνα με τον Deegan (1999, σελ40), η περιβαλλοντολογική αναφορά είναι ζωτικής σημασίας για την μακροπρόθεσμη επιβίωση τους και οι εταιρίες θα πρέπει να είναι έτοιμες να διασφαλίσουν ότι δεν υπάρχουν καλά κρυμμένα μυστικά τα οποία αν έρθουν στο φως θα καταστρέψουν την φήμη και βιωσιμότητα τους. Τόσο η απόδοση καθώς και η επιβίωση μπορούν να επηρεαστούν από την περιβαλλοντική απόδοση της κάθε επιχείρησης (Kathy Roa et al., 2012).

Σύμφωνα με τον Tilt (1994, 2004) οι εταιρίες παρέχουν επιπρόσθετες περιβαλλοντικές πληροφορίες στις ετήσιες αναφορές σαν αποτέλεσμα της πίεσης που δέχονται από συγκεκριμένες ομάδες. Αυτή η πρόσθετη πληροφόρηση μπορεί να αποτελεί και μια προσπάθεια χειραγώγησης της κοινωνικής υποστήριξης ή των κοινωνικών αξιών (Ashforth and Gibbs, 1990). Οι εταιρείες δημοσιοποιούν περισσότερα θετικά αποτελέσματα καθώς αυξάνεται η περιβαλλοντική ευαισθησία (Deegan and Gordon's, 1996). Επιπλέον η υποβολή περιβαλλοντικών εκθέσεων έχει συνδεθεί και με οικονομικά κίνητρα. Αποτελέσματα ερευνών αποδεικνύουν ότι οι επιδόσεις της αγοράς μετοχών και οι αποδόσεις τους στους επενδυτών (Belkaoui, 1976; Anderson and Frankle, 1980), συνδέονται με την περιβαλλοντική απόδοση (Wiseman, 1982), και τις σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών και οικονομικών επιδόσεων (Shane and Spicer, 1983).

Άλλες έρευνες συνδέουν την περιβαλλοντική έκθεση με το επιλογή του κατάλληλου χαρτοφυλακίου επενδύσεων (Rockness and Williams, 1988) και με τα επίπεδα των εταιρικών κινδύνων (Belkaoui and Karpik, 1989). Η έλλειψη κυβερνητικών μηχανισμών για την προστασία περιβάλλοντος καθώς και η ανεπαρκής νομοθεσία ενισχύουν ακόμη περισσότερο την ηθική ευθύνη των εταιριών ώστε να

σκεφτούν το περιβάλλον και τις κοινωνίες των χωρών μέσα στις οποίες λειτουργούν. Η ανάληψη ευθύνης αυτής διαφαίνεται με την έκδοση και γνωστοποίηση περιβαλλοντολογικών εκθέσεων και αναφορών. Υποδειγματικές χώρες αποτελούν η Σουηδία, η Νορβηγία και η Ολλανδία οι οποίες υποχρεώνουν τις επιχειρήσεις να δημοσιοποιούν περιβαλλοντικές αναφορές στο κοινό (KPMG 1999).

Η γνωστοποίηση πληροφοριών για την περιβαλλοντολογική επίδοση όχι μόνο εξυπηρετεί τις επιχειρήσεις για να κερδίσουν την υποστήριξη των μετόχων τους αλλά επίσης και στην εκτίμηση πιθανών κινδύνων που σχετίζονται με τις λειτουργίες τους και την μείωση των επιδράσεων αυτών στον περιβάλλον (Kathy Roa et al., 2012). Μπορεί να βελτιώσει την οικονομική απόδοση και να αυξήσει την φήμη τους, παρόλο βέβαια που κανένα από τα δύο αυτά μεγέθη δεν μπορεί να είναι υπολογίσιμα (Adams and Zutshi, 2004). Επιπλέον βελτιώνει την επικοινωνία με το κοινωνικό σύνολο και τους μετόχους (Anand 20002, Bernhut 2002, Marx 1992/93) και οδηγεί σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα (King 2002). Επιπλέον βοηθάει στην βελτίωση της εταιρικής διακυβέρνησης, μέσω της καλύτερης κατανόησης των σημαντικών ζητημάτων που αντιμετωπίζει η επιχείρηση στους τομείς του περιβάλλοντος και της κοινωνικής προσφοράς, αλλά και μέσα από τη συστηματική θεώρηση των συναφών με τα θέματα αυτά διαδικασιών που ακολουθεί.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στην Αγγλία και Αμερική από την Hill & Knowlton's Corporate Reputation Watch in Europe το μεγαλύτερο ποσοστό των εταιριών που συμμετείχαν (88%) θεωρούν ότι στο μέλλον η κοινωνική υπευθυνότητα θα είναι πολύ σημαντική για την προσέλκυση και διατήρηση ταλαντούχων υπαλλήλων στο δυναμικό τους (Simms 2002, Knowlton 2002). Την ίδια άποψη ενστερνίζονται και άλλοι ερευνητές οι οποίοι θεωρούν ότι λειτουργώντας υπεύθυνα και συνειδητά για τις επιπτώσεις προς την κοινωνία και το περιβάλλον βοηθά στην προσέλκυση και διατήρηση των πιο ταλαντούχων στελεχών (Adams 2002, Bernhut 2002, Simms 2002). Παρομοίως, οι εργαζόμενοι ενδιαφέρονται περισσότερο για την κοινωνική συμπεριφορά των εργοδοτών τους και οι εταιρείες που φαίνονται να υποστηρίζουν πιο ενεργητικά τις ανάγκες της κοινωνίας προσλαμβάνουν σταδιακά άτομα που συνήθως αποτελούν θύματα διακρίσεων και προκαταλήψεων, ανεξάρτητα από τα εργασιακά προσόντα και τη διαθεσιμότητά τους.

Επιχειρήσεις που γνωστοποιούν πληροφορίες σε σχέση με το περιβάλλον τους διαθέτουν καλύτερα συστήματα εσωτερικού ελέγχου, μεθόδους λήψης αποφάσεων και εξοικονόμησης κόστους, με αποτέλεσμα την συνεχή εξέλιξη (Adams, 2002;

Adams and Zutshi, 2004). *“Νομίζω ότι ένα από τα μεγάλα πλεονεκτήματα είναι η αξιοπιστία με την εξωτερικό ακροατήριό σας...λέτε ότι δεν έχετε τίποτα να κρύψετε, εξηγείτε ότι υπάρχουν προβλήματα που αναπόφευκτα δημιουργούνται. Επεξηγείτε τους λόγους που έχουν δημιουργηθεί γιατί έχουν συμβεί. Προφανώς θέτετε στόχους ... με την οργάνωση που χρειάζεστε για να είναι μετρήσιμα αυτά τα μεγέθη ... αν δεν το μετρήσετε, δεν μπορείτε να το διαχειριστείτε”* (Adams 1999, σελ42)

2.3 Εταιρική διακυβέρνηση

Η σχέση μεταξύ εταιρικής διακυβέρνησης και κοινωνικής εταιρικής ευθιγής έχει επιβεβαιωθεί από πολλές έρευνες. Η εταιρική κοινωνική ευθύνη μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα τόσο στην κερδοφορία της επιχείρησης όσο και στην βιωσιμότητα της. Η σωστή και αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση μπορεί να βοηθήσει στην επίτευξη του παραπάνω αποτελέσματος (Rao et al., 2012). Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου μια επιχείρησης, η οποία διοικείται κάτω από ένα αποτελεσματικό μοντέλο εταιρικής διακυβέρνησης, διαφαίνεται ότι γνωστοποιούν τις απαραίτητες πληροφορίες σε σχέση με το περιβάλλον είτε εθελοντικά είτε αναγκαστικά . Το επίπεδο της περιβαλλοντικής γνωστοποίηση πληροφοριών πολλές φορές είναι στην διακριτική ευχέρεια του μάνατζερ ο οποίος μπορεί να επηρεάζεται από εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις (Kathy Rao et al., 2012).

Έρευνες που έχουν διεξαχθεί συνδέουν την εταιρική διακυβέρνηση με την εταιρική γνωστοποίηση πληροφοριών. Οι έρευνες αυτές εξετάζουν μεταβλητές της εταιρικής διακυβέρνησης σε σχέση με διάφορους τύπους γνωστοποίησης και όλες καταλήγουν στο ίδιο μικό αποτέλεσμα: οι μεταβλητές της εταιρικής διακυβέρνησης επηρεάζουν την συμπεριφορά των εταιριών σε σχέση με την γνωστοποίηση πληροφοριών. Οι έρευνες αυτές είναι 1) εθελοντική γνωστοποίηση (Cheng and Conrtenay, 2006; Donnelly and Mulcahy, 2008; Eng and Mak, 2003; Gul and Leung , 2004; Ho and Wong, 2001) 2) χρηματοοικονομική γνωστοποίηση (Chen and Jaggi; 2000) 3) ετήσια δημόσια έκθεση-ισολογισμός (Lairdoo, 2009).

Ειδικότερα ελάχιστες έρευνες έχουν ασχοληθεί με την σχέση εταιρική διακυβέρνηση και περιβαλλοντικές αναφορές. Σύμφωνα με τους Adams και Zutshi (2004) το κατάλληλο μοντέλο διακυβέρνησης είναι απαραίτητο για να εξασφαλιστεί ότι οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις και ανησυχίες των μετόχων και ενδιαφερομένων μερών θα συμπεριληφθούν στη λήψη των εταιρικών αποφάσεων.

Ενώ σύμφωνα με τους Wise και Ali (2008: 143) η αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση θα πρέπει να διασφαλίζει ίση μεταχείριση όλων των ενδιαφερομένων μερών και η διαδικασία της γνωστοποίησης θα πρέπει να γίνεται με απόλυτη διαφάνεια. Είναι σημαντικό για τις επιχειρήσεις να λαμβάνουν υπόψη τα αποτελέσματα των λειτουργιών τους προς το φυσικό περιβάλλον και να τα αποκαλύπτουν στο κύκλο των μετόχων και ενδιαφερομένων μερών που έχουν επηρεαστεί (Deegan, 1994).

Οι ισχυροί μηχανισμοί της καλής εταιρικής διακυβέρνησης μπορούν να αυξήσουν το επίπεδο της εταιρικής γνωστοποίησης (Lakai, 2005) αλλά δεν έχει διευκρινιστεί αν αυτό αφορά και την περιβαλλοντική γνωστοποίηση. Ωστόσο σύμφωνα με τους Kathy Rao et al (2012) είναι σημαντικό να υπάρχουν κάποιοι μηχανισμοί εταιρικής διακυβέρνησης ώστε να διασφαλίζεται ότι οι περιβαλλοντικές πληροφορίες αποκαλύπτονται ξεκάθαρα. Η αυξανόμενη έμφαση που δίνετε στην αναφορά μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών (όπως οι περιβαλλοντικές) και τα νέα εργαλεία μέτρησης προαναγγέλλουν μια πιο καθαρή και άμεση σύνδεση μεταξύ της αξίας μιας επιχείρησης, της διακυβέρνησής της, των αξιών της και των κοινωνικών και περιβαλλοντικών στρατηγικών της (Lungu et al, 2009).

Για να καλύψει τις ανάγκες η αγορά και να παρέχει τις πληροφορίες που απαιτούνται για περισσότερη εταιρική διαφάνεια και λογοδοσία υπάρχει συναίνεση ότι το μοντέλο αναφοράς της επιχείρησης θα πρέπει να επεκταθεί πέρα από το παραδοσιακό μοντέλο χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που δίνει έμφαση σε παρελθοντικές ποσοτικές και οικονομικές πληροφορίες (Beattie et al, 2004). Μια επέκταση-αναβάθμιση του παραδοσιακού μοντέλου αποτελεί και η παροχή και ενσωμάτωση περιβαλλοντικών πληροφοριών στις οικονομικές καταστάσεις των εταιριών. Όλο και περισσότερες επιχειρήσεις τείνουν να γνωστοποιούν τέτοιες πληροφορίες προκειμένου να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των μετόχων τους (Lungu et al 2009).

Η περιβαλλοντική πληροφόρηση είναι σημαντική για την αποκάλυψη ζωτικής σημασίας πληροφοριών σχετικά με τις επιλογές που είναι διαθέσιμες για την υιοθέτηση φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών. Η αποκάλυψη της περιβαλλοντικής πολιτικής μέσω της ετήσιας έκθεσης επιτρέπει στους επενδυτές και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη να προβαίνουν σε ενημερωμένες αποφάσεις σχετικά με το απόδοση και τις επιπτώσεις των αποφάσεων και των δράσεων των μανάτζερ (Deegan, 2004). Ωστόσο το κόστος για την ανάληψη τέτοιων πρωτοβουλιών είναι μεγάλο και η

ανάληψη τέτοιων πρωτοβουλιών δύσκολα αποφασίζετε. Η γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών θα συμβάλει στη μείωση του περιβαλλοντικού κόστους και του κόστους κεφαλαίου, καθώς στην αύξηση της παραγωγικότητας (Iatridis, 2012).

Καθώς η τάση για περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση έχει οδηγήσει σε μια αυξανόμενη ζήτηση για περιβαλλοντική λογοδοσία από τους οργανισμούς, οι νέοι κώδικες εταιρικής διακυβέρνησης άρχισαν ολοένα και περισσότερο να τονίζουν την προσοχή σε επίπεδο διοικητικού συμβουλίου για τους κινδύνους σε θέματα περιβάλλοντος και βιωσιμότητας. Οι περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οι αναφορές βιωσιμότητας που γνωστοποιούνται στο κοινωνικό σύνολο είναι η κύρια οδός μέσω της οποίας μπορεί να αποδειχθεί εταιρική υπευθυνότητα και ακεραιότητα (ACCA, 2001). Οι εταιρίες που εθελοντικά παρέχουν περιβαλλοντικές πληροφορίες έχουν την τάση να χρησιμοποιούν λιγότερο επιβλαβείς περιβαλλοντικές πρακτικές (Al-Tuwaijri et al, 2004; Clarkson et al, 2008.).

Υψηλής ποιότητας περιβαλλοντικές αναφορές αποδεικνύουν αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση και οι εκάστοτε εταιρίες θα έχουν την τάση να αντιμετωπίζουν λιγότερο δυσκολίες στην πρόσβαση στις αγορές και βελτιώνουν τις αντιλήψεις των επενδυτών τους (Iatridis, 2012). Οι επενδυτές απαιτούν τη δημοσιοποίηση αναλυτικών και αριθμητικών στοιχείων σχετικά με τους περιβαλλοντικούς κινδύνους, τις επιλογές και τις πολιτικές διαχείρισης κινδύνου (Solomon and Solomon, 2006). Επιπλέον σύμφωνα Corporate Governance Network οι αναλυτικές περιβαλλοντικές αναφορές είναι σημαντικό για τους επενδυτές κατά την αξιολόγηση της αξίας και των μελλοντικών προοπτικών της εταιρείας, καθώς και των ευκαιριών και των κινδύνων. Η παροχή λεπτομερειακών αναφορών θα συμβάλει και στην δυνατότητα για χειραγώγηση των κερδών (Iatridis, 2012)

2.4 Εταιρική κοινωνική ευθύνη

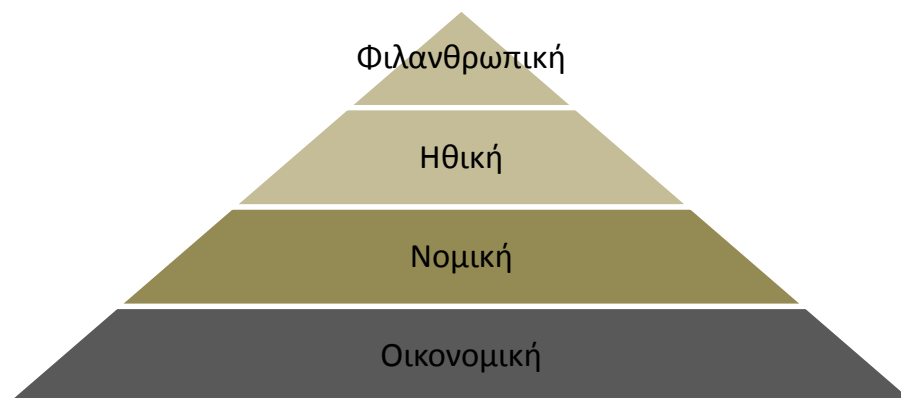
Η έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης λόγω του πολυσύνθετου χαρακτήρα της δεν θα μπορούσε να αποτυπωθεί σε ένα κοινά αποδεκτό ορισμό σε παγκόσμιο επίπεδο. Διάφοροι ορισμοί έχουν διατυπωθεί που συνδέονται με τη διαφορετική φιλοσοφία, τον διαφορετικό βαθμό ανάπτυξης κάθε χώρας, τις

διαφορετικές προτεραιότητες που υπάρχουν στις διάφορες περιφέρειες. Παρακάτω παραθέτονται ορισμένοι ορισμοί που αντικατοπτρίζουν την ποικιλία των προσεγγίσεων.

“ Η εταιρική κοινωνική ευθύνη αποτελεί υποχρέωση της επιχείρησης να χρησιμοποιήσει τους πόρους της με τρόπους προς όφελος της κοινωνίας, μέσω της προσήλωσης της συμμετοχής ως μέλους της κοινωνίας, λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνία στο σύνολό της, και τη βελτίωση του κράτος πρόνοιας της κοινωνίας στο σύνολό ανεξαρτήτως των άμεσων κερδών της επιχείρησης ” (Kok et al, 2001, σελ287).

“ Η ιδέα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης έχει σχέση με τον τρόπο που μια εταιρία εφαρμόζει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία στηρίζεται σε τρεις πυλώνες : τον οικονομικό, τον κοινωνικό και τον περιβαλλοντικό. Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη υποδηλώνει ότι μια εταιρία ασχολείται σοβαρά όχι μόνον με την αποδοτικότητα και ανάπτυξή της, αλλά και τον κοινωνικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπό της. Πρέπει επίσης να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στους εκφραζόμενους προβληματισμούς των ενδιαφερόμενων μερών της : εργαζομένων, μετόχων, πελατών, προμηθευτών και της κοινωνίας γενικότερα (Novethic).

Ένας άλλος ορισμός που θα μπορούσε να δοθεί σαφέστατα στην εταιρική κοινωνική ευθύνη, αυτός θα ήταν το μοντέλο Carroll που εστιάζεται στα τέσσερα είδη κοινωνικών υποχρεώσεων (πυλώνες) που συγκροτούν την κοινωνική εταιρική ευθύνη : 1) η οικονομική ευθύνη του κέρδους 2) η νομική ευθύνη της συμμόρφωσης με την εκάστοτε νομοθεσία 3) η ηθική υποχρέωση να δρα με βάση τις κοινωνικές νόρμες 4) η φιλανθρωπική ευθύνη να προάγει και να δρα προς όφελος της κοινωνικής ευημερίας (Carroll, 1991). Το μοντέλο Carroll θα μπορούσε να εικονιστεί ως μια πυραμίδα :

Σχήμα 1: 4 πυλώνες συγκρότησης της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης- είδη υποχρεώσεων
Μοντέλο (Carroll, 1991)

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς και απαιτητικούς τομείς που δραστηριοποιείτε κάθε σύγχρονη επιχείρηση. Υποδηλώνει την ισορροπία του τρίπτυχου της οικονομικής ανάπτυξης, της βιωσιμότητας και της κοινωνικής συνοχής. Με την εισαγωγή της έννοιας της κοινωνικής εταιρικής ευθύνης η εταιρική συμπεριφορά εκφεύγει αμιγώς του χρηματοοικονομικού χαρακτήρα και αποκτά πλέον κοινωνικό περιεχόμενο. Κάθε κοινωνικά υπεύθυνη επιχείρηση λαμβάνει υπ' όψιν της τα ζητήματα που προκύπτουν από τη λειτουργία της σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη, τα δικαιώματα και την ποιότητα ζωής των εργαζομένων και την ευρύτερη κοινωνία μέσα στην οποία δραστηριοποιείται.

Κύριος λόγος για την εξέλιξη της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης αποτέλεσε η αναγνώριση από τις σύγχρονες κοινωνίες της ανάγκης για ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη και των θεμελιωδών αλλαγών που αυτή προϋποθέτει για τον τρόπο που οργανώνονται και λειτουργούν οι επιχειρήσεις στην σύγχρονη οικονομία. Άλλοι λόγοι είναι οι πολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις οι οποίες συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση και προκαλούν ραγδαίες κοινωνικές αλλαγές. Άμεση συνέπεια αυτών αποτέλεσε η ριζική αλλαγή των προσδοκιών της κοινωνίας για το ρόλο των επιχειρήσεων. Οι εταιρίες δεν κρίνονται πλέον μόνο με βάση τα οικονομικά αποτελέσματα ή την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών που προσφέρουν, αλλά και με βάση τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια.

Η κοινωνική εταιρική ευθύνη προσφέρει ένα εναλλακτικό τρόπο λειτουργίας στις σύγχρονες επιχειρήσεις μέσω της συμπερίληψης ηθικών και κοινωνικών επιδιώξεων. Πλέον οι επιχειρήσεις έχουν διευρύνει τον κοινωνικό τους ρόλο μη μένοντας σε απλές κοινωφελείς δωρεές και χορηγίες προς τους εργαζομένους, εστιάζονται στην προστασία του περιβάλλοντος, στην κοινωνική δικαιοσύνη και μέριμνα. Υιοθετούν σταδιακά μία συστηματική και στρατηγική προσέγγιση της διαχείρισης της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης τόσο για το εξωτερικό όσο και για το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Με την μεταστροφή τους αυτή στοχεύουν στην ικανοποίηση όλο και περισσότερων ατόμων και ομάδων που επηρεάζουν και επηρεάζονται από την λειτουργία της επιχείρησης.

Κάθε επιχείρηση δημοσιοποιεί τη θέση που έχει γύρω από το θέμα της κοινωνικής ευθύνης με διαφορετικούς τρόπους. Οι τρόποι αυτοί διαφέρουν ανάλογα με τον τομέα δραστηριότητας. Οι κυριότεροι τρόποι δημοσιοποίησης είναι ενδεικτικά: η έκδοση κοινωνικών και περιβαλλοντολογικών απολογισμών, η πληροφόρηση μέσω διαδικτύου, η διαβούλευση με διάφορους φορείς. Οι διάφορες μορφές της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης αντικατοπτρίζουν την αναγνώριση ότι η έκταση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης αλλάζει ώστε να εκφράζει προφανώς μια σειρά από νέες ομάδες ενδιαφερομένων, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων, των τοπικών κοινοτήτων, τους καταναλωτές, τους προμηθευτές και τους πελάτες. Για την ανάληψη της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης απαιτείται η εταιρία να διοικείται μέσω ενός αποτελεσματικού μοντέλου εταιρικής διακυβέρνησης.

Οι επιχειρήσεις έχουν και ευρύτερες ευθύνες εκτός από την δημιουργία κερδών για τους μετόχους (Gray et al, 1996, σελ3). Όσο η δημόσια ανησυχία για την περιβαλλοντική υποβάθμιση αυξάνεται τόσο, οι επιχειρηματικές οργανώσεις αντιμετωπίζουν την πρόκληση του να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στο περιβάλλον και να αναπτύξουν μία κοινωνικά υπεύθυνη εταιρική εικόνα. Αφιερώνοντας ένα μέρος από τους πόρους τους για την προστασία του περιβάλλοντος και εκθέτοντας αυτή την συνεισφορά ως μία κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά διασφαλίζουν την επιβίωση τους ως «κοινωνικά αποδεκτά όντα».

Υπό την αυξανόμενη πίεση μη κυβερνητικών οργανώσεων και άλλων ομάδων πίεσης οι επιχειρήσεις επιλέγουν να εκθέσουν οι ίδιοι τους εαυτούς τους από το να περιμένουν την υποχρέωση από την νομοθεσία γι' αυτό και εθελοντικά δημοσιεύουν περιβαλλοντικές πληροφορίες (Lungu et al, 2009). Ο καλύτερος τρόπος για να εξασφαλιστεί η οικονομική επιτυχία και να εξελιχτεί η επιχείρηση μπροστά είναι να επεκτείνει την αλληλοεπικάλυψη μεταξύ των επιχειρηματικών συμφερόντων και των συμφερόντων της κοινωνίας και του περιβάλλοντος . Στην πράξη οι επιχειρήσεις καλούνται να συνεργαστούν με μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο της προστασίας του περιβάλλοντος (Rondinelli and Berry, 1999)

Όλο και περισσότερες οικονομικές οντότητες χρησιμοποιούν την υποβολή εκθέσεων αειφόρας, που θα περιλαμβάνουν τις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές επιπτώσεων των δραστηριοτήτων τους, όχι μόνο ως ένα εργαλείο λογοδοσίας, αλλά σαν στρατηγική κίνηση, ξεκλειδώνοντας νέες μορφές απόδοσης. Για την ενίσχυση του κοινωνικού τους προφίλ οι επιχειρήσεις τείνουν να

χρησιμοποιούν εταιρικούς δικτυακούς τόπους για την γνωστοποίηση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών αναφορών τους, υποδεικνύοντας ταυτόχρονα την ανάγκη για τους ερευνητές να εξετάσουν εναλλακτικά μέσα ενημέρωσης (Jackson and Quotes, 2002). Σε ανεπτυγμένες χώρες οι εταιρείες θεωρούν την αναγνώριση της κοινωνικής δέσμευσής τους ως κύρια αιτία για την εταιρική περιβαλλοντική αποκάλυψη (Solomon and Lewis, 2002).

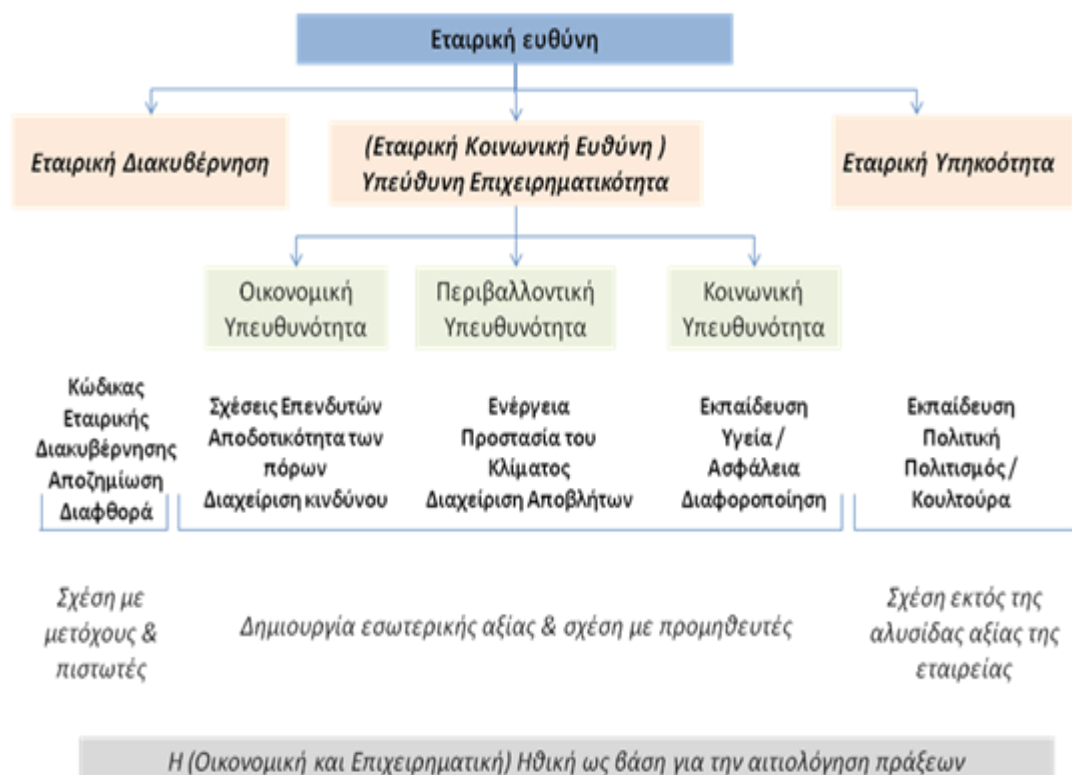
Επενδυτές, καταναλωτές και άλλα ενδιαφερόμενα δείχνουν ενδιαφέρον να γνωρίζουν την επίδραση της εταιρείας στο κοινωνικό περιβάλλον όπου αναπτύσσει τη δραστηριότητά της (Harisson and McKinnon, 1986). Την περίοδο αυτή δίνετε μεγαλύτερη έμφαση στην κοινωνική εταιρική ευθύνη κατά συνέπεια στην αποκάλυψη ολόενα και περισσότερων περιβαλλοντικών πληροφοριών. Μια νέα περίοδος στην πληροφόρηση έχει ξεκινήσει με την παραγωγή έγγραφων ή ηλεκτρονικών αναφορών για το περιβάλλον, την κοινωνία και την αειφόρα. Στην νέα αυτή περίοδο σήμερα ένα από τα πιο σημαντικά και διαρκή ζητήματα για τις επιχειρήσεις είναι αυτό της εσωτερικής αναφοράς για τους μάνατζερ όπου θα πρέπει να αλλάξουν τις αποφάσεις τους μέρα με την ημέρα και να είναι ευαίσθητοι σε κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα (Erstein and Bichard, 1999)

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στις αρχές του 2002 από την PricewaterhouseCoopers βρέθηκε ότι σχεδόν το 70% των διευθύνων συμβούλων παγκοσμίως θεωρεί ότι η αντιμετώπιση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης ήταν κύριας σημασίας για την κερδοφορία της εταιρείας τους (Simms, 2002). Ενώ μια έρευνα της KPMG την ίδια χρόνια αποδεικνύει αύξηση κατά 10% στην δημιουργία κοινωνικών και περιβαλλοντολογικών αναφορών των 250 μεγαλύτερων εταιριών παγκοσμίως σε σχέση με το 1999 (Simms, 2002). Εταιρίες όπου ο μάνατζερ περιβαλλοντικών θεμάτων είναι το ίδιο πρόσωπο με τον διευθυντή είναι πιθανό να γνωστοποιούν περισσότερες πληροφορίες ή να παράγουν ανεξάρτητες περιβαλλοντικές εκθέσεις στους μετόχους (UNEP, 2000).

Η περιβαλλοντολογική ευθύνη και η περιβαλλοντική γνωστοποίηση πληροφοριών (περιβαλλοντικές αναφορές) αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης επομένως μια κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά θεωρείται όλα και περισσότερο απαραίτητη για την μακροπρόθεσμη επιβίωση των επιχειρήσεων (Adams and Zutshi, 2004). Επιπλέον κομμάτι της εταιρικής κοινωνικής

ευθύνης αποτελεί και η περιβαλλοντική απόδοση³. Ποια είναι όμως η σχέση μεταξύ της περιβαλλοντικής απόδοσης και των περιβαλλοντικών αναφορών. Στο παρακάτω κεφάλαιο θα ερευνήσουμε αναλυτικά την σχέση αυτή αναλυτικά και θα δούμε πόσο αυτές οι δύο πτυχές της εταιρικής κοινωνικής ευθηνής συνδέονται μεταξύ τους.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κοινωνική και περιβαλλοντική αναφορά παραμένει πολύτιμη, διότι παρέχει μια ενημερωμένη βάση για την εξήγηση των δράσεων της επιχείρησής προς την κοινωνία. Επίσης είναι μια μέθοδος που εξηγεί τις πολιτικές της κοινωνικής εταιρικής ευθύνης και την ανάληψη ευθυνών για τις ηθικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές δράσεις (Adams, 2004; Brammer & Pavelin, 2006). Επιπλέον οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές αναφορές εκτιμούνται ιδιαίτερα από τους οικονομικούς αναλυτές, τους επενδυτές και τις αρχές της αγοράς, στο βαθμό που αυτές έχουν νόημα και αξία σχετική (Throop et al., 1993)

Σχήμα 2: Εταιρική κοινωνική ευθύνη- Πολύπλες ανάπτυξης (πηγή: www.edyjob.gr)

³ Δείχνει το ποσοστό ανταπόκρισης μιας χώρας σε περιβαλλοντικά ζητήματα υψηλής προτεραιότητας σε δύο ευρύτερους τομείς: την προστασία της ανθρώπινης υγείας από την περιβαλλοντική ζημία και την προστασία των οικοσυστημάτων (<http://epi.yale.edu/>).

2.5 Περιβαλλοντική απόδοση

Η περιβαλλοντική απόδοση αντικατοπτρίζει και διερευνά την σχέση μεταξύ μίας επιχείρησης, μίας χώρας και του φυσικού περιβάλλοντος. Υπολογίζεται με τον δείκτη περιβαλλοντικής απόδοσης EPI. Ο δείκτης αυτός είναι μια μέθοδος υπολογισμού (ποσοτικά και αριθμητικά) της πολιτικής μιας χώρας σε περιβαλλοντικά ζητήματα που αφορούν δύο κύριους τομείς: α) την προστασία της ανθρώπινης υγείας από την περιβαλλοντική ζημία και β) την προστασία των οικοσυστημάτων (<http://epi.yale.edu/>). Ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές στο παρελθόν αποτελεί η σχέση μεταξύ περιβαλλοντικής απόδοσης και περιβαλλοντικών αναφορών.

Οι Bewley και Li (2000) εξετάζουν τους παράγοντες που σχετίζονται με την περιβαλλοντική γνωστοποίηση στον Καναδά από την προοπτική της εθελοντικής αποκάλυψη. Διεξάγουν έρευνα στις ετήσιες αναφορές 188 εταιριών και διαπιστώνουν ότι οι επιχειρήσεις που έχουν μεγαλύτερη ροπή για ρύπανση και πολιτική έκθεση και των οποίων οι περιβαλλοντικές εκθέσεις γνωστοποιούνται με περισσότερες ειδήσεις από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι πιθανό να αποκαλύψουν γενικές περιβαλλοντικές πληροφορίες, γεγονός που υποδηλώνει μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ των περιβαλλοντικών πληροφοριών και των περιβαλλοντικών επιδόσεων. Στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγει και ο Patten (2002) περνώντας ως δείγμα 131 αμερικάνικες εταιρίες από 24 διαφορετικούς κλάδους δραστηριότητας.

Οι Hughes, Anderson και Golden (2001) ερευνούν τις περιβαλλοντικές αναφορές 51 αμερικάνικων κατασκευαστικών εταιριών και διακρίνουν ότι οι εταιρίες που έχουν αξιολογηθεί με κακές περιβαλλοντικές επιδόσεις τείνουν να δημοσιεύουν περισσότερες περιβαλλοντικές πληροφορίες σαν μέσο αποκατάστασης. Οι Ingram και Frazier (1980) εξετάζουν 50 εταιρίες που έχουν αξιολογηθεί από τον CEP⁴, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν καμία συσχέτιση μεταξύ της περιβαλλοντικής αποκάλυψης και της περιβαλλοντικής απόδοσης. Τα συμπεράσματα της έρευνας συνάδουν με την προσδοκία που είχε εκφραστεί από τους συγγραφείς για μια

⁴ Ο CEP (Council of Economic Performance) είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που μελέτα τους καθοριστικούς παράγοντες της οικονομικής απόδοσης στο επίπεδο της επιχείρησης, το έθνος και την παγκόσμια οικονομία με επίκεντρο τις κύριες συνδέσεις μεταξύ παγκοσμιοποίησης, της τεχνολογίας και των θεσμών και τις επιπτώσεις τους στην παραγωγικότητα, ανισότητα, την απασχόληση, τη σταθερότητα και την ευημερία.

συνολική κακή ποιότητα των περιβαλλοντικών πληροφοριών που συμπεριλαμβάνονται στην ετήσια έκθεση.

Οι Al-Tuwaijri, Christence και Hughes II (2004) ερευνούν την σχέση μεταξύ περιβαλλοντικής απόδοσης, περιβαλλοντικών αναφορών και οικονομικής απόδοσης. Αξιολογούν την περιβαλλοντική απόδοση ως ποσοστό του συνόλου των παραγόμενων αποβλήτων που ανακυκλώνονται και βρίσκουν μια θετική συσχέτιση. Επίσης τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η καλή περιβαλλοντική επίδοση συνδέεται σημαντικά με την καλή οικονομική επίδοση, αλλά και με πιο εκτεταμένες μετρήσιμες περιβαλλοντικές αποκαλύψεις συγκεκριμένων μέτρων και περιστατικών ρύπανσης.

Κεφάλαιο 3^ο : Περιβαλλοντικές αναφορές- Μεταβλητές που επηρεάζουν

3.1 Μεταβλητές

Στα προηγούμενο κεφάλαιο αναλύσαμε την σχέση μεταξύ εταιρικής διακυβέρνησης, εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, περιβαλλοντικής επίδοσης και περιβαλλοντικών αναφορών. Στο κεφάλαιο αυτό θα εστιαστούμε συγκεκριμένα κατά πόσο μεταβλητές της εταιρικής διακυβέρνησης όπως η ανεξαρτησία του διοικητικού συμβουλίου, η θεσμική ιδιοκτησία, το μέγεθος του συμβουλίου, η αναλογία των γυναικείων διευθυντών στο συμβούλιο μπορούν να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά στην παραγωγή περιβαλλοντικών αναφορών. Θα αναφερθούμε σε υποθέσεις ερευνών που έγιναν παρελθοντικά και αφορούν τις μεταβλητές αυτές και τα αποτελέσματα αυτών. Επίσης θα γίνει αναφορά σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των εταιριών (μεταβλητές ελέγχου) όπως το μέγεθος, η κερδοφορία, το είδος που μπορούν να επηρεάσουν στην αποκάλυψη τέτοιων πληροφοριών. Στις επόμενες ενότητες θα παραθέσουμε τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών αναλυτικά για κάθε μεταβλητή της εταιρικής διακυβέρνησης και για κάθε μεταβλητή ελέγχου.

Επιπλέον μία μέθοδος που έχει χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν για την εύρεση του αριθμού των εταιριών που αποκαλύπτουν περιβαλλοντικές πληροφορίες στις ετήσιες εκθέσεις και τον όγκο των περιβαλλοντικές πληροφορίες που περιέχονται είναι η ανάλυση περιεχομένου (content analysis). Η μέθοδος αυτή μετράει την ποσότητα των παρεχομένων λέξεων και φράσεων σε αναλογίες μιας σελίδας ή εντός ενός ολόκληρου κείμενου δηλαδή την συχνότητα των χρησιμοποιούμενων λέξεων-κλειδιά. Η μέθοδος αυτή είναι πολύ σημαντική καθώς ελέγχει τις διαφορές στην έκφραση γραμματικής, την δομή της πρότασης και το μέγεθος των χαρακτήρων και επίσης επιτρέπει τη συμπερίληψη απεικονίσεων, όπως γραφήματα και διαγράμματα.

Έχει χαρακτηριστεί από τον Unerman (2000) ως μια ισχυρή και άκρως αποτελεσματική μέθοδος επικοινωνίας. Αντίθετα άλλοι ερευνητές (Brammer and Pavelin, 2006; Hackston and Mine, 1996) θεωρούν ότι και δεν είναι και η πιο αποτελεσματική μέθοδος για την μέτρηση της περιβαλλοντικής αναφοράς καθώς οι

αναφορές διαφέρουν μεταξύ των εταιρειών στη διακύμανση, σελίδες, τον τύπο, το στυλ και το μέγεθος.

3.2. Ανεξαρτησία του διοικητικού συμβουλίου

Το διοικητικό συμβούλιο, η λειτουργία και ο βαθμός ανεξαρτησίας του είναι από τα βασικά ζητήματα που απασχολούν κάθε επιχείρηση. Είναι κοινά αποδεχτό ότι η ανεξαρτησία του συμβουλίου αυξάνει την αποτελεσματικότητα του και την συνολική επίδοση της επιχείρησης (Bonn, 2004; Shah et al., 2008; O'Neal and Thomas, 1995). Πολλές έρευνες του παρελθόντος υπογραμμίζουν την σπουδαιότητα της ανεξαρτησίας του συμβουλίου για την γνωστοποίηση εταιρικών πληροφοριών τόσο υποχρεωτικά όσο και εθελοντικά (Chen and Jaggi, 2000; Cahaya et al., 2009; Eng and Mak, 2003; Ho and Wong, 2001; Lakal, 2005; Shan, 2009). Τα διοικητικά συμβούλια των εισηγμένων εταιριών θα πρέπει να απαρτίζονται κατά κύριο λόγο από ανεξάρτητα, μη εκτελεστικά μέλη ώστε να μπορούν να εκτελούν τα καθήκοντα και τις ευθύνες τους κατάλληλα και χωρίς περιορισμούς (ASX, 2003).

Επιπλέον τα εξωτερικά μέλη λόγω της θέσης εκτός της εταιρίας μπορούν να παρακολουθήσουν αποτελεσματικότερα της διαχείριση της (Donnelly and Mulcahy, 2008), παράγοντας που τους δίνει κίνητρα για να ενισχύσουν την φήμη τους και τους αποθαρρύνει να συνωμοτούν με τα εσωτερικά μέλη (Carter et al., 2003). Σύμφωνα με έρευνες διακρίνεται θετική σχέση μεταξύ ανεξάρτητων μελών και εθελοντικής γνωστοποίησης εταιρικών πληροφοριών καθώς τα ανεξάρτητα μέλη ενισχύουν την διαφάνεια των διοικητικών συμβουλίων και εθελοντικά δημοσιοποιούν πρόσθετες πληροφορίες (Chen and Courtenay, 2006; Donnelly and Mulcahy, 2008; Shan, 2009).

Σημαντικός παράγοντας για την ανεξαρτησία του συμβουλίου σε σχέση με τη γνωστοποίηση περιβαλλοντικών αναφορών αποτελεί η αναλογία των ανεξάρτητων μελών μέσα στο συμβούλιο. Οι Ho και Wong (2001) στο Χονγκ-Κονγκ, Cheng και Courtenay (2006) στην Σιγκαπούρη, Shan (2009) στην Κίνα καταλήγουν ότι μόνο το 28 με 36 τις εκατό του συμβουλίου αποτελείτε από ανεξάρτητα μέλη ενώ αντίθετα οι Kathy Roa et al. (2012) στην Αυστραλία συμπεραίνουν η αναλογία αυτή φτάνει το 60 τις εκατό περίπου . Επομένως ανεξάρτητα από την αναλογία των ανεξάρτητων μελών (μικρή ή μεγάλη) στο συμβούλιο, μπορούν να έχουν μια θετική επίδραση στην τακτική γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών.

Τα ανεξάρτητα μέλη παίζουν ενεργό ρόλο στη διασφάλιση ότι η εταιρεία ανταποκρίνεται στις κοινωνικές ευθύνες της (Brooks et al., 2009)⁵. Διοικητικά συμβούλια με περισσότερα ανεξάρτητα μέλη αναμένεται να διασφαλίζουν ότι η επιχείρηση ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις της απέναντι στην κοινωνία και είναι κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνη. Επιχειρήσεις με ισχυρή περιβαλλοντική επίδοση διαθέτουν πολλά ανεξάρτητα μέλη ενώ συμβούλια με όλο και περισσότερους ανεξάρτητα μέλη υποχρεώνουν τους μάνατζερ να παίρνουν αποφάσεις υπέρ της περιβαλλοντικής δραστηριότητας (De Villiers et al., 2009). Για να διασφαλιστεί διαφάνεια στην απόδοση περιβαλλοντικών πληροφοριών θα πρέπει η εταιρία να έχει φροντίσει για τον απαραίτητο αριθμό ανεξάρτητων μελών μέσα στο συμβούλιο ώστε να δρουν με ανεξαρτησία για την επίλυση ενδεχόμενων συγκρούσεων συμφερόντων (Lonel Ienciu et al., 2012).

Η περιβαλλοντικές εκθέσεις που γνωστοποιεί μια εταιρία αυξάνονται με μία αύξηση των ανεξάρτητων μελών του συμβουλίου (Kathy Rao et al., 2012). Τα ανεξάρτητα μέλη αναμένεται να ασκούν περισσότερη επίδραση για την παρουσίαση πληροφοριών της περιβαλλοντικής επίδοσης που σχετίζονται με την εταιρία καθώς αντιπροσωπεύουν τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων μερών (Haniffa and Cooke, 2002). Η ύπαρξη ανεξάρτητων-μη εκτελεστικών μελών στο διοικητικό συμβούλιο, καθώς και η δημιουργία μιας επιτροπής λογιστικού ελέγχου θα βελτιώσουν την ποιότητα των παρεχόμενων περιβαλλοντικών πληροφοριών (Xie et al., 2003). Αντίθετα τα μη ανεξάρτητα μελή δεν ανησυχούν για περιβαλλοντικά θέματα αλλά εστιάζονται στην αύξηση της αξίας των μετόχων κατα κύριο λόγο (Kassins and Vafeas, 2002). Η ανεξαρτησία του συμβουλίου και η ύπαρξη μίας ειδικής περιβαλλοντικής επιτροπής έχουν σημαντική σχέση με την περιβαλλοντική έκθεση ειδικά σε περιβαλλοντολογικά ευαίσθητες εταιρίες όπως πετρελαϊκές, εταιρίες φυσικού αερίου, ηλεκτρικής ενέργειας, δασοκομίας κ.τ.λ. Η μεγαλύτερη ανεξαρτησία του συμβουλίου συμβάλει στην παραγωγή περιβαλλοντικών εκθέσεων.

3.3 Μέγεθος του διοικητικού συμβουλίου

Το μέγεθος του συμβουλίου, δηλαδή ο συνολικός αριθμός των μελών μέσα σε αυτό, μπορεί να επηρεάσει τόσο την απόδοση του ίδιου όσο και της εταιρίας είτε

⁵ Αφορά τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη στην Αυστραλία

θετικά είτε αρνητικά. Ορισμένες έρευνες συμφωνούν ότι στην λήψη αποφάσεων τα μεγάλα συμβούλια είναι πιο αποτελεσματικά καθώς διαθέτουν περισσότερη εμπειρία και γνώση και μπορούν να περεχούν καλύτερες συμβουλές (Dalton et al., 1999; Bonn, 2004). Ωστόσο η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα τους μπορεί να επηρεαστεί ουσιαστικά καθώς διαθέτουν βασικά μειονεκτήματα όπως η ασυμμετρία πληροφόρησης, η έλλειψη επικοινωνίας, η έλλειψη ομοφωνίας που οδηγεί σε αργοπορημένη λήψη αποφάσεων.

Σε αντίθεση τα μικρά διοικητικά συμβούλια λειτουργούν πιο δραστικά καθώς έρχονται πιο γρήγορα σε ομόφωνη απόφαση (Cheng, 2008; Jensen, 1993) και ελέγχουν πιο αποτελεσματικά τις ενέργειες της διοίκησης (Lakhal, 2005; De Villiers et al., 2009). Ένα πιο αποτελεσματικό συμβούλιο εμφανίζει ένα πιο αποτελεσματικό σύστημα υποβολής εκθέσεων και ένα αυξημένο επίπεδο εθελοντικής αναφοράς, συμπεριλαμβανομένης της περιβαλλοντικής αναφοράς (Lonel Ienciu et al., 2012). Ωστόσο τα μεγάλα διοικητικά συμβούλια διαθέτουν την κατάλληλη εμπειρία ώστε να εξασφαλίσουν την καλή περιβαλλοντική επίδοσή (De Villiers et al., 2009). Όσο περισσότερα τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου τόσο υψηλότερη είναι η περιβαλλοντική σημασία που δίνεται από την επιχείρηση (Halme and Huse, 1995)

Η ανάληψη απόφασης για την γνωστοποίηση περιβαλλοντικών αναφορών, η δομή και το μέγεθος της αναφοράς απαιτεί αποτελεσματική συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των μελών του συμβουλίου και ομοφωνία. Χαρακτηριστικά που επιτυγχάνονται από μικρά σε μέγεθος συμβούλια. Την άποψη αυτή ενισχύει η έρευνα του Kassins και Vafeas (2002) όπου θεωρούν ότι οι τα μεγάλα διοικητικά συμβούλια είναι μη αποτελεσματικά στην πρόληψη συμπεριφορών που οδηγούν σε δικαστικές διαμάχες σε σχέση με περιβαλλοντικά θέματα. Ο πλουραλισμός ανάμεσα στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου μπορεί να ενισχύσει τις περιβαλλοντικές αναφορές (Halme and Huse, 1995).

3.4 Αναλογία γυναικείων μελών στο συμβούλιο

Η ανεξαρτησία και η αποτελεσματικότητα του συμβουλίου, όπως προηγούμενος αναφέραμε, επηρεάζεται από το μέγεθος του συμβουλίου και από τα ανεξάρτητα μέλη. Ένας άλλος παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει είναι η αναλογία των γυναικείων μελών. Οι γυναίκες έχουν καλύτερη παρουσία και συμμετοχή, βοηθούν στην βελτίωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, στην ενίσχυση της

αποτελεσματικότητας του συμβουλίου (Adams and Ferreira, 2004) και είναι σε θέση να ενισχύσουν την ανεξαρτησία του συμβουλίου (Kang et al., 2007). Σύμφωνα με τους Nabil και John (1994) οι γυναίκες διευθυντές παρουσιάζουν μεγαλύτερες ευθύνες, είναι φιλανθρωπικά ευαισθητοποιημένες και ασχολούνται λιγότερο με τις οικονομικές επιδόσεις.

Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της ποικιλομορφία του διοικητικού συμβουλίου είναι το γένος, δηλαδή η αναλογία γυναικείων και αντρικών διευθυντών μέσα σ' αυτό. Η αναλογία αυτή μπορεί να επηρεάσει τις δραστηριότητες και τις αποφάσεις του συμβουλίου (Adams and Ferreira, 2004). Η σημαντικότητα της ποικιλομορφίας του γένους μέσα στο συμβούλιο και στην αίθουσα συσκέψεων έχει εξεταστεί στο παρελθόν από πολλούς ερευνητές. Σύμφωνα με τους Huges και Solberg (2006) το θηλυκό γένος μέσα στην αίθουσα συσκέψεων δημιουργεί μια ευχάριστη ατμόσφαιρα, είναι πιο προσηλωμένο στο στόχο, επιμελής και ρώτα περισσότερες ερωτήσεις. Η σπουδαιότητα του γένους διαφαίνεται και από ότι στην Αυστραλία έχει αποτελέσει πρόταση για μεταρρύθμιση της κυβέρνησης (Adams and Ferreira, 2004).

Γίνεται όλο και περισσότερο κατανοητό ότι οι γυναίκες μπορούν να έχουν μια σημαντική συμβολή στο διοικητικό συμβούλιο. Η συμμετοχή περισσότερων γυναικείων διευθυντών στο συμβούλιο μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα στην δημοσιοποίηση εταιρικών πληροφοριών, τόσο χρηματοοικονομικά όσο και μη, καθώς όσο αυξάνεται η ανεξαρτησία και αποδοτικότητα του συμβουλίου τόσο υπάρχει η δυνατότητα αύξηση του επιπέδου γνωστοποίησης εταιρικών πληροφοριών και κατά συνέπεια και περιβαλλοντολογικών. Σύμφωνα με τους Kathy Rao et al. (2012) στην Αυστραλία όσο αυξάνεται το ποσοστό γυναικείων διευθυντών στο συμβούλιο σε μεγάλες επιχειρήσεις τόσο αυξάνεται και το επίπεδο περιβαλλοντικής γνωστοποίησης.

Ο αριθμός γυναικών μέσα στο συμβούλιο έχει θετικά συσχετιστεί με την εταιρική γνωστοποίηση πληροφοριών (Julie, 1996; Nabil and John, 2004) και κατά συνέπεια με την περιβαλλοντική (Kathy Rao et al., 2012) Συμπερασματικά η συμμετοχή γυναικείων μελών στο συμβούλιο λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους ενισχύουν την ανεξαρτησία και την αποδοτικότητα του συμβουλίου και συμβάλλουν στην λήψη περίπλοκων αποφάσεων όπως η περιβαλλοντική γνωστοποίηση πληροφοριών.

3.5 Ιδιοκτησιακό καθεστώς

Μια σημαντική μεταβλητή που επηρεάζει την εταιρική διακυβέρνηση είναι η συγκέντρωση της ιδιοκτησίας, ανεξαρτήτως αν είναι διάσπαρτη ή συμπυκνωμένη (Habib and Jiang, 2009; Shan, 2009). Ένα είδος συμπυκνωμένης ιδιοκτησίας είναι και η θεσμική ιδιοκτησίας, η οποία περιλαμβάνει πολλούς οργανισμούς όπως τράπεζες, εταιρίες ασφαλειών, ταμεία συντάξεων, ταμεία εξασφάλισης και εταιρίες αμοιβαίων κεφαλαίων οι οποίοι έχουν συσσωρευμένα οικονομικά κεφάλαια και τα επενδύουν σε επιχειρήσεις. Οι μεγάλοι επενδυτές καθώς διαθέτουν μεγάλων αριθμό μετοχών στην επιχείρηση είναι πολύ πιθανό να επηρεάζουν και να κυριαρχούν στην αποφάσεις της διοίκησης (Lau et al., 2009). Επίσης καθώς μπορούν να έχουν άμεση εσωτερική πληροφόρηση (Shan, 2009) και πρόσβαση σε κάθε απαραίτητη πληροφορία για αυτούς και είναι πιθανό να πιέζουν την διοίκηση να διατηρήσει το επίπεδο γνωστοποίησης εταιρικών πληροφοριών στο ελάχιστο (Laidroo, 2009).

Επιπλέον δεν έχουν κανένα κίνητρο για την γνωστοποίηση παραπάνω πληροφοριών καθώς δεν χρειάζεται να προσελκύσουν ξένα κεφάλαια για την αύξηση της ρευστότητας της επιχείρησης (Habib and Jiang, 2009). Αυξανόμενη ζήτηση για περισσότερη εταιρική πληροφόρηση οφείλετε σε διαχωρισμό της ιδιοκτησίας (Jensen et al., 1976). Η παροχή περιβαλλοντικών πληροφοριών εθελοντικά τείνουν να επηρεάζουν θετικά τις αντιλήψεις των επενδυτών και συμβάλουν στην μείωση της αβεβαιότητας, αυξάνοντας έτσι την αποτίμηση της αξίας της επιχείρησης (Clarkson et al., 2008). Η επίπτωση στην αποτίμηση της αξίας της επιχείρησης θα επηρεαστεί από την ποιότητα και την αξία των περιβαλλοντικών πληροφοριών που γνωστοποιήθηκαν (Iatridis, 2012).

Επομένως η συσσώρευση μεγάλου αριθμού θεσμικών επενδυτών σε συνδυασμό με όλα τα παραπάνω οδηγεί σε περιορισμό της δράσης το διοικητικού συμβουλίου καθώς της ανεξαρτησίας και της αποτελεσματικότητας του (Belgolf and Rajuste, 2005), περιορίζει της αποφάσεις των διευθυντών (Lakhal, 2005) και μειώνει την γνωστοποίηση πληροφοριών. Υπό την επίδραση μίας διάσπαρτης ιδιοκτησίας οι μάνατζερ μπορούν να επηρεάσουν καλύτερα τις εταιρικές αξίες, συμπεριλαμβανομένου των περιβαλλοντολογικών αξιών (Halme and Huse, 1997). Όσο πιο συγκεντρωμένη είναι η ιδιοκτησία μια επιχείρησης, στα χεριά των λίγων, τόσο πιθανότερο είναι να γνωστοποιεί λιγότερο για περιβαλλοντικά ζητήματα (Brammer and Pavelin, 2008). Οι ισχυροί επενδυτές ασκούν μεγάλη επιρροή με

αποτέλεσμα η επιχείρηση να είναι λιγότερο ανεξάρτητη κάτω από συμπυκνωμένη ιδιοκτησία.

Αντίθετα στις παραπάνω απόψεις οι Donnely και Maulcahy (2008), Lairdoo (2009) θεωρούν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ θεσμικής ιδιοκτησίας και εταιρικής-περιβαλλοντικής γνωστοποίησης πληροφοριών. Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις συγκριμένες έρευνες το δείγμα των εταιρών που χρησιμοποιήθηκε το ποσοστό θεσμικής ιδιοκτησίας ανέρχεται μόλις στο 25% της συνολικής ιδιοκτησίας στην επιχείρηση. Επομένως οι επενδυτές μπορούν να ασκήσουν περιορισμένη πίεση στην διοίκηση και η επιχείρηση πρέπει να παρέχει περισσότερη πληροφόρηση προκειμένου να προσελκύσει κεφάλαια από άλλες πηγές. Επίσης μια μικρή αλλά θετική συσχέτιση αναλύουν στην ερευνά τους και οι Kathy Roa et al. (2012).

Η θεωρία της αντιπροσώπευσης προτείνει ότι οι διαχειριστές έχουν περισσότερες πιθανότητες από τους μετόχους να εστιαστούν στην εταιρική κοινωνική ευθύνη και στις περιβαλλοντικές ανησυχίες που δημιουργούνται, επειδή δεν έχουν καμία υπολειμματική απαίτηση σχετικά με το εισόδημα της επιχείρησης (Graves and Waddock, 1994). Με άλλα λόγια οι διευθυντές μπορεί να επιδείξουν ενδιαφέρον πιο δυναμικά επειδή δεν επενδύουν ούτε ξοδεύουν τα δικά τους χρήματα. Επιπλέον οι διευθυντές οδηγούμενοι από ιδιοτέλεια, είναι πιθανό να ασκήσουν μη κερδοσκοπικούς στόχους, προκειμένου να εξασφαλίσει τις θέσεις τους, για παράδειγμα όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος από την εταιρεία τους (Wang and Coffey, 1992). Το πλαίσιο που προτείνει η θεωρία της αντιπροσώπευσης λειτουργεί καλύτερα κάτω από διάσπαρτη ιδιοκτησία.

Οι θεσμικοί επενδυτές θέτουν συχνά μακροπρόθεσμες στρατηγικές και στόχους για τις επενδύσεις τους. Ως εκ τούτου θα πρέπει να αξιολογούν τη σημασία των ζητημάτων από την άποψη της δημιουργίας μιας μακροχρόνιας επένδυσης και αναμένεται ότι θα εξετάσουν τα περιβαλλοντικά ζητήματα που είναι σημαντικά (Halme and Huse, 1995). Έρευνες έχουν δείξει ότι οι αποδόσεις των μετοχών επηρεάζονται θετικά σε καλές περιβαλλοντικές επιδόσεις και ειδήσεις (Holm and Rikhardsson (2008); Ragothaman and Carr, 2008). Επίσης η ξένη ιδιοκτησία σχετίζεται θετικά με τις περιβαλλοντικές εκθέσεων, δεδομένου ότι οι ξένοι επενδυτές είναι πιθανό να εκτιμήσουν ή να απαιτούν υψηλής ποιότητας και προηγμένες γνωστοποιήσεις (Craswell και Taylor, 1992)

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών έχει διαφορετική συσχέτιση ανάλογα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης της ιδιοκτησίας έχει ως αποτέλεσμα οι μέτοχοι έχουν μεγαλύτερη επιρροή στη εταιρικές αξίες και επομένως να επηρεάζουν αρνητικά τη γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών καθώς δεν αποκομίζουν κανένα πλεονέκτημα. Αντιθέτως θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της διασποράς της ιδιοκτησίας και της περιβαλλοντικής αναφοράς καθώς δίνετε μεγαλύτερη ανεξαρτησία στο διοικητικό συμβούλιο να δρα απερίσκεπτα και χωρίς πιέσεις και οι εταιρικές αξίες επηρεάζονται λιγότερο. Όσο μεγαλύτερη είναι η διασπορά της ιδιοκτησίας τόσο μεγαλύτερη είναι η προσοχή που δίνεται σε περιβαλλοντικά ζητήματα (Halme and Huse,1995).

3.6 Χαρακτηριστικά εταιριών

3.6.1 Είδος επιχείρησης

Υπάρχουν ενδείξεις ότι ο τομέας δραστηριοποίησης μια επιχείρησης μπορεί να έχει επίδραση στην περιβαλλοντική συνείδηση και στις περιβαλλοντικές επιδόσεις της (Logson et al.,1990; Shrivastata, 1992).). Η περιβαλλοντολογική αναφορά παραμένει εθελοντική σε παγκόσμιο επίπεδο γι'αυτό αναφέρονται μεγάλες διαφορές στην ποσότητα και την ποιότητα των παρεχόμενων πληροφοριών ανάλογα τον τύπο επιχείρησης και την χώρα (Ionel Ienciu et al, 2012). Το είδος της επιχείρησης φαίνεται να είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας, ο οποίος επεξηγεί τη γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών μέσω της ετήσιας έκθεσης (Halme and Huse,1995)

Πιο συγκεκριμένα ο κλάδος της βιομηχανίας στο οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρηση μπορεί να επηρεάσει το επίπεδο της γνωστοποίησης πληροφοριών (Ho and Wong, 2001; Lakhal, 2005; Patten, 1991). Η περιβαλλοντική έκθεση εφαρμόζεται περισσότερο στο βιομηχανικό τομέα σε σχέση με το χρηματοπιστωτικό τομέα (Kolk, 2003).Σύμφωνα με έρευνα των Niskala και Pretes (1995) και Rikhardsson et al. (1994), οι οποίοι κάνουν μια λεπτομερή ταξινόμηση των επιχειρήσεων ανά κλάδο, συμπεραίνουν ότι οι επιχειρήσεις με μεγαλύτερα περιβαλλοντικά προβλήματα επιδεικνύουν περισσότερη προσοχή στο περιβάλλον. Οι περιβαλλοντολογικά ευαίσθητες εταιρίες συνήθως γνωστοποιούν περισσότερες

πληροφορίες σε σχέση με τις λειτουργίες τους και το περιβάλλον της επιχείρησης (Cho and Patten, 2007; Deggan and Gordon, 1996; Halme and Huse, 1997) λόγω των ρυπογόνων χαρακτηριστικών των δραστηριοτήτων τους (Aibar- Guzman et al., 2010).

Έχουν λόγο για τη δημοσιοποίηση των περιβαλλοντικών τους δραστηριοτήτων (Willums and Goluke, 1992) καθώς ελέγχονται και δέχονται μεγαλύτερη πίεση περισσότερο από τις ρυθμιστικές αρχές και το ευρύ κοινό και τα ενδιαφερόμενα μέρη και ιδιαίτερα για να μην αντιληφθούν οι επενδυτές το χειρότερο (Clarkon et al., 2008; Patten, 2007; Cormier and Magnan, 2003). Ο Brammer και Pavelin (2006) διατυπώνουν ότι οι επιχειρήσεις χημικών ουσιών, εξόρυξης πόρων παρέχουν σημαντικά υψηλότερη ποιότητα γνωστοποίησης περιβαλλοντικών πληροφοριών και οι επιχειρήσεων στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας και των χρηματοοικονομικών διατυπώνουν μια σημαντικά χαμηλότερη ποιότητα των περιβαλλοντικών πληροφοριών. Οι βιομηχανίες καταναλωτικών ειδών⁶ προκειμένου να βελτιώσουν την εταιρική εικόνα και την επίδραση στις αντιλήψεις των καταναλωτών τείνουν να γνωστοποιούν περισσότερες περιβαλλοντικές πληροφορίες (Cowen et al., 1987).

Επίσης η θεωρία της νομιμότητας (legitimacy theory) και η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders theory) διατυπώνουν ότι ορισμένες βιομηχανίες θεωρούν ότι δέχονται αυξημένη πίεση από την κοινωνία ή ορισμένα ενδιαφερόμενα μέρη, για την παροχή περιβαλλοντικών πληροφοριών και, συνεπώς, είναι πιο πιθανό να αποκαλύπτουν τις πληροφορίες αυτές για να αποφευχθεί το κενό νομιμότητας μεταξύ της κοινωνίας και εταιρικών πράξεων (Deegan, 2002). Επομένως οι εταιρίες υψηλού προφίλ⁷ γνωστοποιούν περισσότερες περιβαλλοντικές εκθέσεις από ότι οι χαμηλού προφίλ (Patten, 1991; Hackston and Milne, 1996). Οι βιομηχανίες ενέργειας, χαρτοπολυτού, χαρτιού και οι χημικές εταιρείες στην Ευρώπη εστιάζονται στα περιβαλλοντικά μέτρα που επιδεικνύουν (Roberts, 1992).

Επιπλέον έρευνα των Halme και Huse (1995) αποδεικνύει ξανά ότι οι εταιρείες με σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον δίνουν αυξημένη προσοχή σε περιβαλλοντικά ζητήματα. Ενώ οι εταιρείες με λιγότερες σημαντικές περιβαλλοντικές

⁶ Η βιομηχανία καταναλωτικών ειδών πωλεί προϊόντα και υπηρεσίες απευθείας στον καταναλωτή, σε αντιδιαστολή με την βιομηχανία κεφαλαιουχικών αγαθών η οποία κατασκευάζει προϊόντα για την πώληση σε άλλες εταιρείες.

⁷ Οι βιομηχανίες υψηλού προφίλ είναι οι τομείς του πετρελαίου, χημικών, μετάλλων, αεροπορικές εταιρείες, το χαρτί και το νερό (Patten, 1991)

επιπτώσεις όπως οι επεξεργασίας τροφίμων και αυτοκινήτων και οι εταιρίες παροχής υπηρεσιών δεν υποδεικνύουν σημαντική περιβαλλοντική σημασία. Σύμφωνα με τον Guthrie et al., (2007), αναφέρει ότι οι εταιρείες εστιάζονται περισσότερο σε ειδικά θέματα του κλάδου τους από ότι σε γενικά περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα. Το εύρημα αυτό τονίζει την ανάγκη των ερευνητών οι οποίοι εξέτασαν περιβαλλοντικές και κοινωνικές γνωστοποιήσεις να εξετάσουν την ενσωμάτωση συγκεκριμένων στοιχείων της βιομηχανίας σε μέσα δημοσιοποίησή τους όπως οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές εκθέσεις. Συμπερασματικά κατανοούμε ότι η πλειοψηφία των μελετών βρείτε μια θετική σχέση μεταξύ του είδους της βιομηχανίας και της περιβαλλοντολογικής γνωστοποίησης πληροφοριών, αν και η ταξινόμηση των βιομηχανιών διαφέρει μεταξύ τους.

3.6.2 Μέγεθος επιχείρησης

Σύμφωνα με έρευνες το μέγεθος της επιχείρησης συνδέεται θετικά με την εταιρική γνωστοποίηση πληροφοριών (Donnelly and Maulcahy, 2008; Eng and Mak, 2003; Gul and Leung, 2004; Ho and Wong, 2001; Lairdoo, 2009; Lakhali, 2005). Ειδικότερα σύμφωνα με τον de Villiers et al. (2009) το μέγεθος της επιχείρησης έχει άμεση συσχέτιση με την περιβαλλοντική επίδοση. Επίσης υπάρχουν αποδείξεις που υποδεικνύουν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους της επιχείρησης και της περιβαλλοντικής αναφοράς (Deegan and Gordon, 1996; Halme and Huse, 1997). Είναι πιο πιθανό οι μεγάλες σε μέγεθος εταιρίες να γνωστοποιούν περισσότερες πληροφορίες για περιβαλλοντικά ζητήματα (AL- Tuwaijri et al., 2004; Clarkson et al., 2008; Patten, 1992; Patten and Trompeter, 2003).

Αυτή η θετική συσχέτιση βασίζεται στο ότι οι μεγάλες εταιρείες συμμετάσχουν σε έναν αυξημένο αριθμό επιχειρήσεων και δραστηριοποιούνται σε διεθνή κλίμακα και πρέπει να ικανοποιήσουν ένα ακόμα μεγαλύτερο ποσοστό ενδιαφερομένων μερών που θα μπορούσαν να ενδιαφέρονται για αυτόν τον τομέα (Burgwal et al., 2013). Ενδείξεις υποδεικνύουν ότι η περιβαλλοντική αναφορά είναι κατά κύριο λόγο τακτική των μεγάλων εταιρών που συνδέονται με αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Bullougjh and Johnson, 1995; Gamble et al., 1995; UNEP, 1994). Πολλές έρευνες αποδεικνύουν ότι τελικά οι μεγάλες επιχειρήσεις γνωστοποιούν πληροφορίες για περιβαλλοντικά θέματα περισσότερο από τις μικρές

(Meek et al., 1995) καθώς αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες κοινωνικές και ρυθμιστικές πιέσεις (Brammer and Pavelin, 2006; Cowen et al, 1987; Hackson and Milne, 1996;

Οι μεγάλες επιχειρήσεις λόγω της μεγάλης έκθεσης και προβολής τους είναι πιθανόν να γνωστοποιούν αναλυτικές περιβαλλοντικές αναφορές προκειμένου να αποφύγουν την εξονυχιστική εξέταση της αγοράς (Elsayed και Hoque, 2010; Naser et al, 2006). Λόγο του αυξημένου κοινωνικού και πολιτικού κόστους που αντιμετωπίζουν οι μεγάλες επιχειρήσεις παρακινούν τους μάνατζερ να παρέχουν υψηλής ποιότητας περιβαλλοντικές αναφορές. Επίσης το κόστος για την γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών είναι δαπανηρό, είναι πιο πιθανό οι μεγάλες εταιρίες να είναι σε θέση, σε αντίθεση με τις μεσαίες και μικρές να δαπανούν πόρους για αυτό το σκοπό (Aibar- Guzman et al., 2010). Αντίθετη άποψη εκφράζεται από τους Kathy Roa et al. (2012) οι οποίου θεωρούν ότι δεν υπάρχει σχέση μεταξύ περιβαλλοντικής έκθεσης και μεγέθους επιχείρησης. Ωστόσο και άλλες έρευνες δεν βρίσκουν θετική σχέση (Roberts, 1992; Toms, 2002; Wagner, Phu, Azomahou, Wehrmeyer, 2002).

3.6.3 Κερδοφορία

Η κερδοφορία μιας επιχείρησης μπορεί να επηρεάσει το επίπεδο γνωστοποίησης πληροφοριών σύμφωνα με τα αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών. Κάποιες έρευνες έχουν βρει θετική σχέση δηλαδή όσο αυξάνεται η κερδοφορία μιας επιχείρησης τόσο αυξάνεται και το επίπεδο περιβαλλοντικής γνωστοποίησης (Al-Tuwaijri et al, 2004; De Villers et al., 2009; Ingram, 1998) ενώ άλλες έχουν βρει αρνητική σχέση (Chen and Jaggi, 2000; Lairdoo, 2009; Kathy Rao et al., 2012). Κάποιες άλλες θεωρού ότι δεν σχετίζονται καθόλου μεταξύ τους (Eng and Mak, 2003; Patten, 1991). Σύμφωνα με τους Kathy Rao et al. (2012) θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι οι πιο κερδοφόρες επιχειρήσεις είναι εδραιωμένες στον οικονομικό χάρτη και δεν έχουν κίνητρα για να αποκαλύψουν περιβαλλοντικές πληροφορίες στους ενδιαφερόμενους φορείς τους, ή μπορεί να αποκαλύπτουν αυτές με εναλλακτικά μέσα, όπως μια ξεχωριστή περιβαλλοντική έκθεση.

Σύμφωνα με τον Brammer και Pavelin (2006, σελ1174) αυτή η θετική σχέση βασίζεται στην σκέψη ότι “ *Τα κέρδη παρέχονται από τους διαχειριστές σαν μια πισίνα*

πόρων, από τους οποίους οι δαπάνες την γνωστοποίηση περιβαλλοντικών εκθέσεων αποτελούν χρηματοδότηση ”. Η ύπαρξη μη εκτελεστικών και ανεξάρτητων μελών μέσα στο διοικητικό συμβούλιο, η ύπαρξη εσωτερικού ελέγχου, η αποζημίωση και η δημιουργία διαφόρων επιτροπών που θα παρακολουθούν τις αποφάσεις και τις ενέργειες των διαχειριστών θα περιορίσουν τη δυνατότητα για κέρδη χειραγώγησης (Greeno, 1993; Mitton, 2004). Οι πιο κερδοφόρες επιχειρήσεις στην προσπάθεια να αναδείξουν τις ανώτερες ικανότητες των διευθυντικών τους στελεχών τους θα είναι πιθανό να παρέχει γνωστοποιήσεις καλής ποιότητας και ως συνεισφορά τους στην προστασία του περιβάλλοντος είναι πιθανό να γνωστοποιούν υψηλής ποιότητας αναφορές (Mangos and Lewis, 1995).

Επιπλέον αποδεικνύει στα ενδιαφερόμενα μέρη ότι η εταιρεία μπορεί να ανταποκριθεί στις κοινωνικές απαιτήσεις δηλαδή ότι η διαχείριση γίνεται με τον ανάλογο μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό που απαιτείται για να επιβιώσει (Cowen et al., 1987). Η έννοια της κερδοφορίας συνδέεται στενά με τη θεωρία της εθελοντικής γνωστοποίησης (voluntary disclosure theory), δηλαδή το μέσο (η κερδοφορία) για τη μεταφορά πληροφοριών στους εξωτερικούς επενδυτές γίνεται αντιληπτή ως ένα όχημα για να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Η ιδέα στην οποία βασίζεται αυτή η θεωρία είναι ότι οι εταιρείες μπορούν να χρησιμοποιούν την εθελοντική περιβαλλοντική αποκάλυψη για να επισημάνει ότι διαθέτουν άυλα περιουσιακά στοιχεία δηλαδή ασώματες πηγές (περιβαλλοντική έκθεση, περιβαλλοντική επίδοση) πιθανών μελλοντικών οικονομικών ωφελειών.

3.6.4 Διάφορες ανάλογα την χώρα

Το ενδιαφέρον για τον περιβάλλον αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο όπως έχουμε ξαναπεί, αλλά ο βαθμός ανησυχίας ποικίλοι ανάλογα την χώρα (Dunlapp et al., 1992; Roberts, 1992). Οι λόγοι που μπορεί να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των διευθυντών σε κάθε χώρα ξεχωριστά και να επιστήσουν την προσοχή τους λίγο ή πολύ πάνω σε περιβαλλοντικά θέματα είναι διάφοροι όπως οι λογιστικοί κανονισμοί, η εθνική κουλτούρα, η οικονομία, η ύπαρξη διαφόρων ομάδων πίεσης και η σοβαρότητα των περιβαλλοντικών προβλημάτων (Meek et al., 1995; Salter and Niswander, 1995). Το επίπεδο της περιβαλλοντικής αποκάλυψης εξαρτάται από την νομοθεσία της κάθε χώρας και την υποβολή εκθέσεων πολιτισμού της χώρας

(Burgwal et al., 2013). Υποδειγματικές χώρες για το ενδιαφέρον που δείχνουν απέναντι στο περιβάλλον αποτελούν οι σκανδιναβικές χώρες (Bernes, 1993).

Συγκεκριμένα η Νορβηγία έχει συγκεκριμένες απαιτήσεις γνωστοποίησης πληροφοριών σχετικά με την υποβολή εκθέσεων σχετικά με περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Υποχρεώνει τις επιχειρήσεις να συμπεριλαμβάνουν πληροφορίες στην έκθεση του διευθυντή σχετικά με τα επίπεδα εκπομπών ρύπων, τη μόλυνση, και να σχεδιάζουν και να υλοποιούν μέτρα για τον καθαρισμό το περιβάλλοντος (Choi and Mueller, 1992). Η Νορβηγία είναι η μόνη ευρωπαϊκή χώρα που έχει αυτές τις νομικές απαιτήσεις (Roberts, 1992). Σε γενικά πλαίσια μπορούμε να πούμε ότι οι σκανδιναβικές χώρες έχουν παρόμοιες κοινωνικές και βιομηχανικές δομές, και παρόμοιο φυσικό περιβάλλον. Οι κυβερνήσεις τους ασχολούνται δυναμικά με την προστασία του περιβάλλοντος με αποτέλεσμα το φυσικό τους περιβάλλον να εξακολουθεί να είναι σχετικά παρθένο.

Στην Ολλανδία κατά την περίοδο 1998-2000 υπήρξε μια αντίθετη ή απρόθυμη ανάπτυξη στην υποβολή εκθέσεων αειφόρας. Οι επιχειρήσεις σταμάτησαν τη γνωστοποίηση περιβαλλοντικών αναφορών λόγω του αυξημένου κόστους και των μη ενδιαφερόμενων μερών. Η ολλανδική νομοθεσία βασίζεται στην αυτό- ρύθμιση και πειθάρχηση από τις επιχειρήσεις στις λειτουργίες τους και, ως εκ τούτου, δεν υπάρχουν υποχρεωτική νομοθεσία ή κανόνες με βάση τα ολλανδικά πρότυπα για την περιβαλλοντική γνωστοποίηση. Η ολλανδική κυβέρνηση το 2000 δημιούργησε ένα εννοιολογικό πλαίσιο με κατευθυντήριες γραμμές για την εταιρική κοινωνική ευθύνη για τις μεσαίες και μεγάλες οργανώσεις, που δημιουργήθηκε από το Συμβούλιο Λογιστικών Προτύπων της Ολλανδίας (Raad voor de Jaarverslaggeving). Αυτό το πλαίσιο, είχε ως βάση τις κατευθυντήριες γραμμές για την υποβολή εκθέσεων αειφορίας GRI.

Σύμφωνα με τον Roberts (1991) η Ευρώπη δείχνει ιδιαίτερα ενδιαφέρον για την έρευνα σε πρακτικές περιβαλλοντικής αποκάλυψη, καθώς αποτελεί των πυρήνα πολλών ενεργών περιβαλλοντικών ομάδων, οι διαφορετικοί τύποι των πληροφοριακών συστημάτων λογιστικής που χρησιμοποιούνται οι πολιτιστικές συμπεριφορές προς την κοινωνική αποκάλυψη διαφέρουν από άλλες. Ως εκ τούτου, αναμένεται ότι το επίπεδο των περιβαλλοντικών γνωστοποιήσεων θα ποικίλουν σημαντικά μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών (Gamble et al., 1996). Ωστόσο το πραγματικό επίπεδο περιβαλλοντικής προστασίας στην Νότια Ευρώπη διαφέρει. Η περιβαλλοντική προστασία και η ποιότητα στη Νότια Ευρώπη, όπως εκτιμάται από

διάφορα μέτρα που αφορούν την ποιότητα του αέρα, τα εσωτερικά ύδατα και την ποιότητα του νερού της θάλασσας, είναι μικρότερη σε σχέση με τις Σκανδιναβικές χώρες (Halme and Huse,1995).

Το τεχνολογικό επίπεδο της διαδικασίας του έλεγχου των εκπομπών είναι λιγότερο ανεπτυγμένο στην Νότια Ευρώπη. Αυτό οφείλεται σε πλήθος παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των διαφορών στην οικονομική ανάπτυξη και την αυστηρότητα των εθνικών και πολιτικών πρακτικών για την προστασία του περιβάλλοντος (Stanners and Bourdeau, 1995). Σύμφωνα με ερεύνα του Raumolin (1991) όπου κατατάσσει τις Ευρωπαϊκές χώρες με βάση την περιβαλλοντική πολιτική τους, η Γερμανία και η Ολλανδία και οι βόρειες χώρες έχουν ταξινομηθεί ως φιλικές προς το περιβάλλον χώρες. Ενώ Οι χώρες της νότιας Ευρώπης θεωρούνται η τελευταία ομάδα σε ό,τι αφορά τις περιβαλλοντικές τους πολιτικές. Η περιβαλλοντική αναφορά είναι εθελοντική σε όλη την Ευρώπη εκτός την Νορβηγία.

Σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τον Kolk (2003) για τις 250 μεγαλύτερες εταιρείες του Fortune 500⁸ κατέληξε ότι η υποβολή εκθέσεων αειφορίας έχει αυξηθεί σημαντικά μέσα σε αυτές τις χώρες και ότι η περιβαλλοντική αναφορά εφαρμόζεται περισσότερο στους βιομηχανικούς τομείς σε σχέση με τους χρηματοπιστωτικούς τομείς. Οι εταιρείες κάνουν πιο πολλές περιβαλλοντικές γνωστοποιήσεις σε οργανωμένες οργανωμένες χώρες, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, τον Καναδά και το Ηνωμένο Βασίλειο, είτε είναι υποχρεωτικό λόγω νομοθεσίας ή επειδή η κοινωνία ή τα ενδιαφερόμενα μέρη το ζητούν (Gray et al, 1995;. Hackston & Milne, 1996).

3.7 Ανάλυση περιεχομένου (content analysis)

Ο Gray et al. (1995) χρησιμοποιεί την μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου για να ερευνήσει την σχέση μεταξύ εταιρικής κοινωνικής ευθύνης των εταιριών στο Ηνωμένων Βασίλειο την περίοδο 1979-1991 και σε υποχρεωτικούς και μη τομείς της. Συγκεκριμένα θεωρεί ότι η περιβαλλοντική γνωστοποίηση πληροφοριών αυξήθηκε σημαντικά καθ'όλη τη διάρκεια των ετών καθώς δεν ήταν πλέον μια περιθωριακή δραστηριότητα μετά τα μέσα της δεκαετίας του 80'. Το 1981 μόλις το 10% του

⁸ Η έρευνα αφορά εταιρείες από τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ιαπωνία, την Ολλανδία, τη Νότια Κορέα, την Ελβετία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ κατά τα έτη 1998 έως 2001.

δείγματος αποκάλυπτε περιβαλλοντικές πληροφορίες ενώ το ποσοστό αυτό αυξήθηκε ραγδαία το 1991 φτάνοντας το 65% περίπου. Η περιβαλλοντολογική αποκάλυψη μπορεί να άνθισε ειδικά μετά τα τέλη της δεκαετίας του 80' ωστόσο η σχετική αποκάλυψη περιλαμβάνει λιγότερο από μια σελίδα της ετήσιας έκθεσης (Gray et al, 1995).

Οι Gibson O'Donnovan το 2007 χρησιμοποιούν την μέθοδο content analysis για να ερευνήσουν το συνολικό ποσοστό των περιβαλλοντικών πληροφοριών που αποκαλύπτονται (αριθμό των σελίδων) σε κάθε ετήσια έκθεση και σε κάθε κατηγορία ανάλογα το είδος της βιομηχανίας συγκεντρωτικά.⁹ Συμπεραίνουν ότι το ποσοστό των εταιριών που αποκαλύπτουν περιβαλλοντικές πληροφορίες ανερχόταν σε 46% το 1983, το 1986 μειώθηκε σε 27% ενώ από το 1999 έως το 2003 είχε μια αύξηση φτάνοντας το 100%. Μόλις το 3% των εταιριών αποκάλυπτε χρηματοοικονομικές περιβαλλοντικές πληροφορίες το 1983 ενώ το 1998 αυξήθηκε σε 69% και μέχρι το 2003 μειώθηκε στο 60%.

Επίσης το 1983 μόνο το 3% γνωστοποιούσαν μετρήσιμες μη χρηματοοικονομικές περιβαλλοντικές πληροφορίες ενώ το 2003 το ποσοστό αυξήθηκε δραματικά στο 33%. Αξιοσημείωτα είναι και τα αποτελέσματα της συνολικής περιβαλλοντικής πληροφόρησης ανά ομάδα βιομηχανία σε ποσοστό της ετήσιας έκθεσης. Στο κλάδο των μεταφορών το ποσοστό ανέρχεται σε 0,5 με 0,6% ενώ στο κλάδο εξόρυξης πετρελαίου από 0,25 το 1983 αυξήθηκε 3,2% το 2001. Στον κλάδο των χημικών σημειώθηκε μια δραματική αύξηση από το 1992 και έπειτα, η οποία οφείλετε στην τοξική καταστροφή στο Coode Island. Γενικά ο αριθμός των εταιριών που γνωστοποιούν περιβαλλοντικές πληροφορίες και ο όγκος των περιβαλλοντικών πληροφοριών στις ετήσιες εκθέσεις δείχνουν μία σταθερή αύξηση .

⁹ Η έρευνα αφορά 41 εισηγμένες εταιρίες στο χρηματιστήριο της Αυστραλίας για τα έτη 1983-2003

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗΣ ΕΡΕΥΝΩΝ

Έρευνα	Δείγμα-Μεθοδολογία	Μεταβλητές		Αποτελέσματα (Συσχέτιση)
		ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ	
Kathayayini Kathy Roa, Carol A Titl & Laurence H Lester (2012)	100 μεγαλύτερες εισαγμένες στο χρηματιστήριο της Αυστραλίας το 2008	1) Περιβαλλοντική αναφορά 2) Ποσοστό της περιβαλλοντικής αναφοράς μέσα στην ετήσια έκθεση	1) Ανεξάρτητα μέλη μέσα στο διοικητικό συμβούλιο 2) Αναλογία θεσμικών επενδυτών 3) Βαθμό ανεξαρτησίας μια επιχείρησης σε σχέση με τους μετόχους της (BVD independent factor) 4) Μέγεθος διοικητικού συμβουλίου 5) Αναλογία γυναικείων μελών μέσα στο διοικητικό συμβούλιο 6) Μεταβλητές ελέγχου α) μέγεθος επιχείρησης β) κερδοφορία γ) είδος επιχείρησης	1) Θετική 2) Θετική 3) Θετική 4) Θετική 5) Θετική 6α) Αρνητική 6β) Αρνητική 6γ) Θετική
Iatridis George Emmanouel (2013)	529 περιβαλλοντικά ευαίσθητες εισηγμένες στο χρηματιστήριο της Κουάλα Λουμπόρ κατά τα έτη 2005-2011	Ποιότητα των περιβαλλοντικών πληροφοριών που γνωστοποιούνται με βάση το δείκτη υπολογισμού EDS (Environmental disclosure score)	1) Περιβαλλοντική απόδοση 2) Εταιρική διακυβέρνηση 3) Προσδοκίες των επενδυτών 4) Κίνηση κεφαλαίων στην αγορά - Εταιρική Διακυβέρνηση 5) Value relevance	1) Θετική 2) Θετική 3) Θετική 4) Θετική 5) Θετική
Halme and Huse (1997)	40 μεγαλύτερες επιχειρήσεις σε Φιλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Ισπανία το έτος 1992	Περιβαλλοντική αναφορά	1) Μέγεθος διοικητικού συμβουλίου 2) Ιδιοκτησιακό καθεστώς 3) Χωρά 4) Κλάδος Δραστηριότητας	1) Καμία 2) Καμία 3) Καμία 4) Καμία

Έρευνα	Δείγμα-Μεθοδολογία	Μεταβλητές		Αποτελέσματα (Συσχέτιση)
		ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ	
Iencium Lonel-Alin, Popa Irimie Emil, Iencium Nicoleta-Mara (2014)	Οι μεγαλύτερες εταιρίες δύλισης πετρελαίου παγκοσμίως για το 2009 όπως παρουσιάζονται από το Roberts Enviromental Center	Περιβαλλοντική αναφορά	1) Μέγεθος διοικητικού συμβολαίου 2) Αναλογία ναζάρτητων μελών μέσα στο διοικητικό συμβούλιο 3) Η ύπαρξη επιτροπής υπεύθυνης για την εταιρική κοινωνική ευθύνη	1) Καμία συσχέτιση 2) Θετική 3) Θετική
Dion Van de Burgwal, Rui Jose Oliveira Vieira (2014)	30 μεγαλύτερες εισιγμένες στο χρηματιστήριο της Γερμανίας το 2008	Περιβαλλοντική αναφορά	1) Μέγεθος της επιχείρησης 2)Είδος επιχείρησης 3) Κερδοφορία	1)Θετική 2) Θετική 3) Καμία
Gui and Leung (2004)	385 εταιρίες από το Hong Kong	Εθελοντική εταιρική γνωστοποίηση	1)Υπαρξη 2 Διευθύνων Συμβούλων (CEO Duality) 2) Αναλογία των εμπειρογνομώνων εξωτερικών μελών	1)Αρνητική 1)Αρνητική
Chen and Jaggi (2000)	87 μεγαλύτερες εταιρίες στο Hong Kong	Χρηματοοικονομική πληροφόρηση	1) Αναλογία ανεξάρτητων μελών μέσα στο διοικητικό συμβούλιο	Θετική
Nabil (1994)	398 έρευνες	Εταιρική ευθύνη	1) Αναλογία γυναικείων μελών μέσα στο διοικητικό συμβούλιο	Θετική
Patten (2002)	131 Αμερικάνικες εταιρίες	Περιβαλλοντική αναφορά	1) μέγεθος της επιχείρησης κατάταξη βιομηχανίας	Θετική

Κεφάλαιο 4ο :Συμπεράσματα

4.1 Συμπεράσματα

Όπως έχει ήδη αναφερθεί από την αρχή σκοπός της παρούσης εργασίας είναι η διερεύνηση μεταξύ της δημοσιοποίησης περιβαλλοντικών αναφορών και των μεταβλητών της εταιρικής διακυβέρνηση που επηρεάζουν. Όλες οι μεταβλητές που εξετάσαμε βρέθηκαν να έχουν σημαντική συσχέτιση. Ένα διοικητικό συμβούλιο με περισσότερα ανεξάρτητα μέλη γνωστοποιεί εθελοντικά εταιρικές πληροφορίες σε σχέση με το περιβάλλον του. Επίσης ένα ανεξάρτητο διοικητικό συμβούλιο συνδέεται με την ύπαρξη μίας ειδικής περιβαλλοντικής επιτροπής η οποία διαχειρίζεται περιβαλλοντικά ζητήματα. Εκτός από την ανεξαρτησία του διοικητικού συμβουλίου σημαντικό παράγοντα αποτελεί και το μέγεθος του. Μεγάλα διοικητικά συμβούλια είναι πιο αποτελεσματικά καθώς διαθέτουν μεγαλύτερη εμπειρία ενώ τα μικρά έχουν συμμετρία πληροφόρησης και ομοφωνία. Όσο πιο αποτελεσματικό είναι το συμβούλιο, τόσο περισσότερο γνωστοποιεί περιβαλλοντικές πληροφορίες.

Η ύπαρξη γυναικείων μελών στο συμβούλιο αποτελεί σημαντικό παράγοντα καθώς αυξάνουν την αποδοτικότητα και την ανεξαρτησία του και κατά συνεπεία συμβάλλουν σε ένα αυξημένο επίπεδο περιβαλλοντικής γνωστοποίησης. Μια επιχείρηση που διοικείται κάτω από ένα συμπυκνωμένο ιδιοκτησιακό καθεστώς έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της δράσης του διοικητικού συμβουλίου καθώς οι μέτοχοι έχουν άμεση πληροφόρηση και δεν έχουν κανένα κίνητρο και ενδιαφέρον για την γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών. Αντίθετα ένα διάσπαρτο ιδιοκτησιακό καθεστώς οι μέτοχοι ασκούν λιγότερη επιρροή στις αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου και αποκομίζουν περισσότερα πλεονεκτήματα από την γνωστοποίησης περιβαλλοντικών πληροφοριών.

Περιβαλλοντικά ευαίσθητες εταιρίες τείνουν να γνωστοποιούν όλο και μεγαλύτερο αριθμό περιβαλλοντικών πληροφοριών. Οι επιχειρήσεις με μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα (βιομηχανικός κλάδος) δίνουν μεγαλύτερη προσοχή στην δημοσιοποίηση περιβαλλοντικών ζητημάτων. Η γνωστοποίηση περιβαλλοντικών αναφορών αποτελεί τακτική των μεγάλων σε μέγεθος εταιριών λόγω της μεγάλης έκθεσης τους για την ικανοποίηση των μεγαλύτερου μέρους των

ενδιαφερομένων μερών. Ένας άλλος παράγοντας είναι και η κερδοφορία, όσο αυξάνεται τόσο αυξάνετε και το επίπεδο περιβαλλοντικής γνωστοποίησης.

Εν κατακλείδι οι μεταβλητές της εταιρικής διακυβέρνησης επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την δημοσιοποίηση περιβαλλοντικών αναφορών. Η πλειοψηφία των ερευνών βρίσκει θετική συσχέτιση και ελάχιστες καμιά. Η αναλογία ανάλογα την χώρα ποικίλλει. Αυξημένη εντοπίζεται σε χώρες της Αυστραλίας και της Ασίας ενώ στον ευρωπαϊκό χώρο μόνο οι Σκανδιναβικές χώρες δείχνουν ενδιαφέρον για την γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών.

4.2 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Όπως συμβαίνει με όλες τις έρευνες έτσι και αυτή η μελέτη αυτή έχει τα μειονεκτήματά της. Αρχικά όλες οι έρευνες στις οποίες αναφερθήκαμε παίρνουν ως δείγμα εταιριών εισηγμένες ή πολύ μεγάλες εταιρίες του κάθε κλάδου. Επιπλέον το ιδιοκτησιακό καθεστώς στο οποίο επικεντρώνονται είναι το συμπυκνωμένο και ειδικότερα στην θεσμική ιδιοκτησία. Καμιά έρευνα δεν έχει ασχοληθεί με ένα διάσπαρτο ιδιοκτησιακό καθεστώς. Δεύτερον αναφερθήκαμε στις σημαντικότερες μεταβλητές της εταιρικής διακυβέρνησης που επηρεάζουν και όχι σε όλες. Τα αποτελέσματα των ερευνών έδειξαν ότι δεν υπάρχει πάντα μια συσχέτιση μεταξύ της εταιρικής διακυβέρνησης και των περιβαλλοντικών αναφορών.

Θα πρέπει έντονα να σημειωθεί ότι ένα από τα μειονεκτήματα της παρούσης έρευνας ήταν τα δείγματα των ερευνών δεν ήταν επαρκή προκειμένου να εξεταστούν το σύνολο των ερωτήσεων και των ιδιοτήτων ξεχωριστά. Αυτή η μελέτη παρέχει κάποια προκαταρκτικά στοιχεία και τους τομείς για περαιτέρω εξέταση. Μια σειρά από πιθανούς τομείς για περαιτέρω έρευνα προκύπτουν από αυτή την έρευνα. Πρώτον στο δείγμα των εταιριών που χρησιμοποιείται θα πρέπει να συμπεριληφθούν και μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς και επιχειρήσεις από διάφορους τομείς μη περιβαλλοντικά ευαίσθητους ώστε να παρέχονται περισσότερες πληροφορίες.

Δεύτερον θα πρέπει να ερευνηθούν και άλλες μεταβλητές της εταιρικής διακυβέρνησης που δεν έχει αναφορά όπως τα ενδιαφερόμενα μέρη. Επιπλέον η πλειοψηφία των ερευνών μετράει τη παρουσία η απουσία παροχής περιβαλλοντικών πληροφοριών χωρίς να αναλύουν την ποιότητα και την ποσότητα αυτών. Η επίδραση της ιδιοκτησίας στην δημοσιοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών ήταν πάντα καθοριστική καθώς η ιδιοκτησία ήταν συμπυκνωμένη. Μια έρευνα που θα

περιλαμβάνει και τα δύο είδη ιδιοκτησιακού καθεστώτος καθώς και μια σύγκριση μεταξύ τους κρίνεται απαραίτητη. Επιπλέον, ενδιαφέρον θα ήταν η διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ των δύο αυτών μεταβλητών διαχρονικά προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον υπάρχει κάποια σύγκλιση ή κάποια απόκλιση όσο περνούν τα χρόνια.

Εν κατακλείδι από την παρούσα έρευνα υπάρχουν αποδείξεις ότι η περιβαλλοντική αναφορά αποτελεί μια τακτική των περισσότερων μεγάλων εταιριών και τουλάχιστον μια μεταβλητή της εταιρικής διακυβέρνησης συνδέεται με αυτή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- Mallin, C.A., 2009. *Corporate Governance*, 3th edition, Oxford University Press,
Solomon, J., 2010. *Corporate, Governance and Accountability*, 3th edition, Wiley.

Άρθρα

- ACCA, 2004. *Report Summary: The state of Corporate Environmental and Social Reporting in Malaysia 2004*. ACCA Malaysia Sdn Bhd, Kuala Lumpur, Malaysia
- Adams, C.A., 1999. *The nature and processes of corporate reporting on ethical issues*, The chartered institute of management's accountants, London.
- Adams , C and Zutshi, A. 2004. *Corporate social Responsibility: Why business should act responsibly and be accountabl*. Australian Accounting Review, Vol 14, pp. 31-40.
- Adams, R.B. and Ferreira, D. 2004. *Gender diversity in the boardroom*. ECGI Working Paper Series in Finance, No. 58.
- Al-Tuwaijri S.A., Christensen, T.E. and Hughes II, K.E. 2004. *The Relations among environmental disclosure, environmental performance, and economic performance: A simultaneous equations approach*. Accounting, Organizations and Society, Vol.29, pp.447-471.
- Anderson, J.C., Frankle, A.W. *Voluntary social Reporting: An Iso-Beta Portfolio Analysis*, The Accounting review, Vol.3 ,pp. 467-479.
- Anand, V., 2002. *Building blocks of corporate reputation – Social responsibility initiatives*, Corporate reputation review 5, pp. 1:71-4
- Ashforth, B. E., Gibbs, B.W. 1990, *The double edge of legitimization*, Organization Science, (1), pp. 177-194.
- ASX 2003. *Corporate governance council principles of good corporate governance and best practice recommendations*. Australian Stock Exchange, available at <<http://www.asx.com.au>>

- Belgolf, E and Paguste, A. 2005. *What do firms disclose and Why Enforcing corporate governance and transparency in Central and Eastern Europe*. Oxford Review of Economic Policy , Vol 21, pp. 178-197.
- Belkaoui, A. 1976. *The impact of the disclosure of the environmental effects of organizational Behavior on the Market*, Financial Management, Winter, pp. 26-31.
- Belkaoui, A., KArpik, P.G. 1989. *Determinants of the Corporate Decision to disclose social information*, Accounting, Auditing & Accountability, Vol.2(1) ,pp. 36-50.
- Bernes, C., 1993. *The environment of the Nordic Countries – State , Development and Threats*, The Nordic Council of Ministers, Nord 13, C
- Berhut, S., 2002. *Corporate Social Responsibility*, IVEY Business Journal 66, pp. 18-19, 59.
- Bonn, I. 2004 *Board structure and firm performance : Evidence from Australia . Journal of the Australian and Newzealand*. Academy of Management, Vol 10, pp. 14-24.
- Brammer , S. and Pavelin, S. 2008. *Factors influencing the quality of corporate environmental disclosure*. Business Strategy and the Environment, Vol.17, pp. 120-136.
- Brooks, A., Oliver, J. and Velijanovski, A. 2.009. *The role of independent directors: Evidence from a survey of independent directors in Australia*. Australian Accounting Review, Vol.19, pp. 167-177.
- Brown, N. and Deegan, C. 1998. *The public disclosure of environmental performance information- A dual test of media agenda setting theory and legitimacy theory*. Accounting and Business Research, Vol.29, pp. 21-42.
- Bullough, M., Johnson, D., 1995. *Corporate environmental reporting practice*, Business, Strategy and the Enviroment, Vol.4 ,pp. 36-39.
- Burgwal. D.V., Viera. R.J.O. 2014, *Environmental disclosure determinants in Dutch listed companies*, R. Cont. Fin. -USP, São Paulo, Vol.25, N.64, pp. 60-78.
- Cadbury, S.A., 1999. *Corporate governance overview*, World bank Report, Washington, DC.
- Carter, D.A, Simkins, B.J. and Simpson, W.G. 2003. *Corporate governance, Board diversity and firm value*. The financial Review, Vol.38, pp. 33-53.

- Chen, C.J.P. and Jaggi, B. 2000. *Association between independent non-executive directors, family control and financial disclosure in Hong Kong*. Journal of Accounting and Public Policy, Vol.19, pp. 285-310.
- Chen, E.C.M. and Courtenay, S.M. 2006. Board composition, regulatory regime and voluntary disclosure. The International Journal of Accounting, Vol.41, pp. 262-289.
- Cheng, S.2008. *Board size and the variability of corporate performance*. Journal of Financial Economics, Vol.87, pp.157-176.
- Cho, C.H. and Patten, D.M. 2007. *The role of environmental disclosures as tools of legitimacy: A research note*. Accounting, Organizations and Society, Vol.32, pp. 639-647
- Choi, F., Mueller, G., 1992. *International Accounting*, Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Clarke , J and Gibson , M.S. 1999. *The use of corporate social disclosures in the management of reputation and legitimacy: A cross sectoral analysis of UK top 100 companies*. Business Ethics: A European Review, Vol.8, pp. 5-13.
- Clarkson, P.M., Li, Y., Richardson G.D. and Varsari F.P. 2008, *Revisiting the relation between environmental performance and environmental disclosure: An empirical analysis*. Accounting, Organizations and Society, Vol.33, pp. 303-327.
- Cormier, D., Magnan, M., 2003. *Environmental Reporting management: a European Perspective*, Journal of Accounting and Public Policy, Vol.22 (1), pp. 43-62.
- Craswell. A., Taylor, S., 1992. *Discretionary disclosure of reserves by oil and gas companies: an economic analysis*, Journal of Business, Finance and Accounting, Vol.19, pp. 298-308.
- Dalton, D., Daily C., Johnson J. and Ellstrand E. 1999. *Number of directors and financial performance: A meta-analysis*. Academy of Management Journal, Vol.42, pp. 674-687.
- Deegan, C. 1994. *The environment: An accountant's dilemma*. Charter, Vol.65, pp. 64.
- Deegan, C. and Gordon B. 1996. *A study of the environment disclosure practices of Australian corporations*. Accounting & Business Research, Vol.26, pp. 187-200.

- Deegan, C. 1999. *Implementing triple bottom performance and reporting mechanisms*. Charter, Vol.70, pp. 40-43.
- Deegan, C. 2002. *The legitimizing effect of social and environmental disclosures- A theoretical foundation*. Accounting, Auditing & Accountably Journal , Vol.15 , pp. 282-312.
- Deegan, C. 2006. *Financial accounting theory*. 2nd Edition, McGraw Hill, Australia.
- De Villiers, C., Naiker V and Van Straden, C. 2009. *Good corporate governance makes for good environmental performance*. Paper presented at the AFAANZ Conference, Adelaide, Australia.
- De Villiers, C., Van Staden, C., 2010. *Shareholders; requirements for corporate environmental disclosures: a cross country comparison*, The British Accounting Review, Vol.42, pp. 227-240.
- De Villiers, C., and van Straden, C. 2009. *Good, bad and crisis: How much and where they disclose environmental information*. Paper presented at the AFAANZ Conference, Adelaide, Australia.
- Donnelly, R. and Mulcahy, M. 2008. *Board structure, ownership, and voluntary disclosure in Ireland*. Corporate Governance, Vol.16, pp. 416-429.
- Dunlapp, R., Gallupp, G., Gallup, A.M., 1992, *The Health of the planet Survey*, The George H. Gallupp International Institute, Princeton.
- Eng, L.L and Mak, Y.T. 2003. *Corporate governance and voluntary disclose*. Journal of Accounting and Public Policy, Vol.22, pp. 325-345.
- Gamble, G., Hsu, K., Kite, D., Robin, R., 1995. *Environmental disclosures in annual reports and 10Ks: an examination*, Accounting Horizons, Vol.9 (3), pp. 34-54.
- Gambel, G.O., Hsu, K., Jackson, C., Tollerson, C.D. 1996, *Environmental disclosures in annual reports: an international perspective*, The international journal of accounting, Vol.31 (3), pp.293-331.
- Gibson, K. and O'Donovan, G. 2007. *Corporate governance and Environmental reporting: an Australian study*. Corporate Governance, Vol. 15, pp.301-325
- Graves, S., Waddock, S., 1994. *Institutional owners and corporate social performance*, Academy of Management Journal, Vol.37(4), pp. 1034-1036.
- Gray, R., Kouhy, R., Lavers, S. 1995. *Corporate Social and Environmental Reporting: a review of UK disclosure*, Accounting, Auditing & Accountability, Vol.8 , pp. 47-77.

- Gray, R., Owen, D., Adams, C.A., 1996. *Accounting & Accountability: changes and challenges in corporate social and environmental reporting*, Prentice Hall.
- Greeno, L., 1993. *The directors as an Environmental Steward*, Directors and Boards, pp. 77-22, Fall.
- Habib, A. and Jiang, H., 2009. *The impact of ownership concentration on voluntary disclosure practices in New Zealand*. Paper presented at the AFAANZ Conference, Adelaide, Australia.
- Halme, M and Huse, M. 1997. *The influence of corporate governance, industry and country factors on environmental reporting*. Scand J Management, Vol.13, pp.137-157.
- Haniffa, R., Cooke, T., 2002. *Culture, corporate governance and disclosure in Malaysian corporations*, Abacus, Vol.38(3), pp.317-349.
- Hatckston, D., Milne, M.J. 1996, *Some determinants of social and environmental disclosures in New Zealand companies*, Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol.9(1), pp. 77-108.
- Ho, S.M. and Wong, S.K. 2001. *A study of relationship between corporate governance structure sand the extent of voluntary disclosure*. Journal of International Accounting, Auditing & Taxation, Vol.10, pp. 139-156.
- Hohnen. P., 2007. *Corporate social responsibility: An implementation guide for business*, International institute for sustainable development.
- Iatridis, G.E. 2013. *Environmental disclosure quality: Evidence on Environmental performance, corporate governance and value relevance*, Emerging Market Review, Vol.14, pp.55-75
- Iencium, I.A., Popa. I.E., Iencium. N.M. 2012, *Environmental reporting and good practice of corporate governance: Petroleum industry case study, I*, pp. 961-967.
- Ingram, R.W. 19778. *An investigation of the Information Content of (Certain Social Responsibility Disclosures*, Journal of Accounting |Research, Vol.16(2), pp. 270-285.
- Jamali, D., Safieddine, M.A. and Rabbath M. 2008. *Corporate governance and corporate social research synergies and interrelationships*. Corporate Governance: An International Review, Vol.16, pp. 443.
- Jensen, M.C., Meckling, W.H., 1976. *Theory if the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure*, Journal of Financial Economics 3, pp.306-360.

- Jensen, M.C. 1993. *The modern industrial revolution , exit, and the failure of internal control system*. The journal of Finance , Vol48, pp. 831-880.
- Jose, A., Lee. S.M., 2007. *Environmental reporting of global corporations: a content analysis based in websites disclosures*, Journal of Business Ethics, Vol.72, pp.307-3321.
- Julie, S. 1996. *The relationship of board member diversity to organizational performance*. Journal of Business Ethics, Vol.15, pp. 1313-1321.
- Kassins, G. and Vafeas, N. 2002. *Corporate boards and outside stakeholders as determinants of environmental litigation*. Strategic Management Journal, Vol.23, pp. 399-411.
- King, A., 2002. *How to get started in corporate social responsibility*, Finance management, October.
- Knowlton, H. 2002. *Scandals turn spotlight on company reputation watch*, Hill & Knowlton.
- Kok, P., Wiele, T., Mckenna, R., Brown, A., 2001. *A corporate social responsibility audit within a quality management framework*, Journal of Business Ethics, Vol.31, pp. 285-297.
- KPMG, 1997, *The KPMG Survey of Environmental Reporting*.
- KPMG, 1999, *The KPMG Survey of Environmental Reporting*.
- Laidroo 2009. *Association between ownership structure and public announcements' disclosures*. Corporate Governance: An International Review, Vol.71, pp. 13-34.
- Lakhal, F. 2005. *Voluntary earnings disclosures and corporate governance: Evidence from France*. Review of Accounting & Finance, Vol.4, pp. 64-86.
- Marx, T.G., 1992/93. *Corporate Social Performance Reporting*, Public Relations Quarterly 37, pp. 38-44.
- Meek, G., Roberts, C., Gray, S., 1995. *Factors influencing voluntary annual report disclosure by U.S., U.K. and continental European multinational corporations*, Journal of International Business Studies 26, pp. 555-572.
- Milne, M., Patten, D., 2002. *Securing organizational legitimacy: an experimental decision case examining the impact of environmental disclosures*. Accounting, Auditing & Accountability Journal 15 (3)., pp. 372-405.
- Milton, T., 2004. *Corporate governance and divided policy in emergency markets*, Emerging Markets Review 5 (4), pp. 409-426.

- Nabil, I. and John, A. 1994. *Effect of board members' gender on corporate social responsiveness orientation*. Journal of Applied Business Research, Vol.72, pp. 35-41.
- O'Donovan, G. 2002. *Triple bottom line solution*. Australian CPA. Vol.72, pp. 14-16.
- O'Donovan, G. 2002. *Environmental disclosures in the annual report: Extending the applicability and predictive power of legitimacy theory*. Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol.15, pp.344-371.
- OECD, 1999. *Principles of corporate governance*, OECD, Paris.
- O'Neal, D. and Thomas, H. 1995. *Director networks/director selection: The board's strategic role*. European Management Journal, Vol.13, pp. 79-90.
- Orgizek, M., 2002. *The effect of corporate social responsibility on the branding of financial services marketing* 6, pp. 215-28.
- Patten, D.M., 2002. *The relation between environmental performance and environmental disclosure: a research note*, Accounting , Organizations & Society, Vol.27, pp.763-773.
- Roa, K.K., Titl, C.A., Lester, L.H. 2012. *Corporate Governance and Environmental Reporting: An Australian Study*. Corporate Governance, Vol.12, Iss:2, pp. 1-33.
- Roberts, C.B., 1991. *Environmental disclosures: a note on reporting practices in mainland Europe*, Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol.4(3), pp.62-71.
- Roberts, R., 1992. *Determinants of corporate responsibility disclosure*, Accounting, Organizations and Society 17 (6), pp. 595-612.
- Roberts Environmental Center, 2010. *The 2010 Sustainability reporting of the World's largest petroleum refining companies* ,<http://www.roberts.cmc.edu/psi/PDF/PetRefining2010.pdf>
- Rockness, J., Williams, P.F. 1988. *A descriptive Study of Social Responsibility Mutual Funds*, Accounting, Organizations & Society, 13(4), pp. 397-411.
- Shan, Y.G. 2009. *Related party disclosures in China: Influences of factors identified from agency, legitimacy ,and signaling theories*. Paper presented at the Symposium SA, February 2009.
- Shan, S.A., and Zafar N., 2008. *Non executive directors and performance of firms: Empirical evidence from an emerging market*. The Business Reviem, Vol.10, pp. 207-213.

- Shane, P., Spicer, B. 1993. *Market response to environmental information produced outside the firm*, *The accounting review*, 58(3), pp. 521-538.
- Sheater, T., 2002. *Ethics and Accountability: from for- itself to the for-the-other*, *Accounting, Organizations and Society* 27, pp. 541-575.
- Shleifer, A., Vishny, R., 1997. *A survey of corporate governance*, *Journal of Finance*, Vol.2.
- Silvia Monteiro, S.M., Aibar-Guzman, B., 2010. *Determinants of environmental disclosure in the annual reports of large companies in Portugal*, *Corporate social responsibility and environmental management*, Vol.17(4), pp.185-204.
- Simms, J., 2002. *Business: Corporate Social Responsibility*, *Financial Times*, 2 December.
- Solomon, J., Solomon, A., 2006. *Private social, ethical and environmental disclosure*, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol.19(4), pp.564-591.
- Stanners, D., Bordeau, P., 1995, *Europe's Environment: The Dobris Assessment*, European Environment Agency, Copenhagen.
- Throop, G., Starik, M., Rands, G., 1993. *Sustainable strategy in a greening world: Integrating the natural environment into strategic management*, *Advances in Strategic Management*, Vol.9, pp.63-92.
- Tilt, C., 1994. *The influence of external pressure groups on corporate social disclosure*, *Accounting, Auditing & Accountability*, 7(4), pp. 47-72.
- Tilt, C., 2004. *Corporate Social Disclosure: The influence of lobby groups*, *Journal of the Asia Pacific Center for environmental accountability*, 10(2), pp. 3-6.
- UNEP, 2000. *Panel Discussion*, United nations environment programme financial services conference, Melbourne, 21-22 February.
- Nav Staden, C.J. and Hooks, J. 2007. *A comprehensive comparison of corporate environmental reporting and responsiveness*. *The British Accounting Review*, Vol.39, pp. 197-210.
- Wang, J., Coffey, B., 1992. *Board composition and corporate philanthropy*. *Journal of Business Ethics* 11 (10), pp. 771-778.
- Wise, V. and Ali, M. 2008. *Case studies on corporate governance and corporate social responsibility*. *South Asian Journal of Management*, Vol.15, pp. 185-211.

- Wiseman, J., 1982. *An evaluation of environmental disclosures made in corporate annual reports*, *Accounting, Organization & Society*, 7(1), pp. 53-63.
- Xie, B., Davidson, W., Dadalt, P., 2003, *Earnings management and corporate governance: the role of the board and the audit committee*, *Journal of Corporate Finance* 9, pp. 295-316.